

**ANONİM ŞİRKET GENEL KURUL KARARLARININ İPTALİNDE
‘MUHALEFETİN TUTANAĞA GEÇİRTİLMESİ’ KOŞULU VE ÖZELLİKLE
‘PEŞİNEN MUHALEFET’İN GEÇERLİLİĞİ SORUNU**

*THE CONDITION OF ‘RECORDING THE OPPOSITION’ IN THE ANNULMENT OF THE GENERAL
ASSEMBLY RESOLUTIONS OF THE JOINT STOCK COMPANY AND ESPECIALLY THE PROBLEM
OF THE VALIDITY OF THE ‘PRELIMINARY OPPOSITION’*

Araştırma Makalesi

Ebru TÜZEMEN ATİK*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1008
I. PAY SAHİBİNİN İPTAL DAVASI AÇMA HAKKI VE KOŞULLARI.....	1010
A. Genel Olarak	1010
B. TTK m. 446/1-a Kapsamında İptal Davası Açılmasının Koşulları	1013
C. İptal Davası Açma Hakkı Bakımından Pay Sahibi Sıfatı ve İptal Davası Açma Hakkının Kullanılması	1015
D. Çekimser Oy Kullanan Pay Sahibinin Durumu	1020
II. MUHALEFETİN TUTANAĞA GEÇİRTİLMESİ KOŞULUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ	1021
III. MUHALEFETİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN ESASLAR.....	1024
A. Muhalefetin Şekli ve İçeriği.....	1024
B. Karara Olumsuz Oy Verdiği İsmen Anlaşılan Pay Sahibinin Muhalefet Koşulunu Yerine Getirmiş Sayılıp Sayılmayacağı Sorunu	1028
C. Muhalefetin Zamanı ve Peşinen Muhalefetin Geçerliliği Sorunu	1030
1. Yargıtay Uygulaması ve Öğretideki Görüşler.....	1030

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1104019

Makalenin Geliş Tarihi: 15.04.2022

Makalenin Kabul Tarihi: 9.06.2022

* Dr. Öğretim Üyesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı.
E-posta: ebru.atik@selcuk.edu.tr, ebrutuzemen@gmail.com.

ORCID: 0000-0003-4463-3806

Bu makale, 18 Şubat 2022 tarihli II. Ticaret Hukuku Kongresi’nde, “Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptalinde ‘Muhalefetin Tutanağa Geçirilmesi’ Koşulu” başlığı altında gerçekleştirilen sunumdan hareketle ve Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi’nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır.

2. Değerlendirme ve Görüşümüz	1034
SONUÇ	1039
KAYNAKÇA.....	1041

ÖZ

Anonim şirketlerde, genel kurul kararları aleyhine iptal davası açma hakkı, önemli bir bireysel pay sahipliği hakkıdır. TTK m. 446/1-a düzenlemesinde pay sahibinin, iptal davası açabilmesi için toplantıya katılarak karara olumsuz oy vermesi ve bu muhalefetini tutanağa geçirtmesi koşulları aranmıştır. Söz konusu hükmün uygulanmasında bazı tartışmalı hususlar bulunmaktadır. Bunlardan biri de muhalefetin gerçekleştirilmesi gereken zamandır. Yargıtay'ın yerleşik hâle gelen kararlarında, genel kurulda henüz karar verilmeden gerçekleştirilen “peşinen muhalefet”in geçerli olmadığı görüşü benimsenmiştir. Ancak son dönemlerde öğretide aksi yönde görüşler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Gerçekten de yerleşik uygulama, TTK m. 446/1-a düzenlemesinin getiriliş amacıyla örtüşmemektedir. Bu makalede söz konusu tartışmalara değinilerek, yerleşik içtihattan dönülmesi gerektiği düşüncesi, gerekçeleriyle izah edilmektedir. Diğer yandan mehz düzenlemelerde tam karşılık bulmayan TTK m. 446/1-a düzenlemesinin tartışmalardan uzak hâle getirilmesi için bir değişiklik önerisi de getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anonim Şirket, Genel Kurul, İptal Davası, Pay Sahipliği Hakları, Muhalefet Koşulu, Dava Şartı, Peşinen Muhalefet.

ABSTRACT

In joint-stock companies, the right to launch an action for annulment against the general assembly resolutions is an essential individual shareholder right. The following conditions are sought in the regulation of Article 446/1-a of the TCC for the shareholder to launch an action for annulment: attendance at the meeting, voting negatively for the resolution and having her / his objection documented in the minutes. There are some controversial issues in the implementation of the aforementioned provision. One of them is the time when opposition must be realized. In the Court of Cassation's settled decisions, it has been adopted that the "preliminary opposition" voiced before a decision in the general assembly is not valid. However, in recent years, opinions to the contrary have begun to gain weight in the doctrine. Indeed, the established practice does not coincide with the purpose of the TCC article 446/1-a regulation. This article explains the reasoning behind the idea that it is necessary to abandon the established jurisprudence by referring to the discussions in question. On the other hand, an amendment proposal has also been made to make the regulation 446/1-a of the TCC, which does not fully correspond to the source regulations, away from the discussions.

Keywords: Joint Stock Company, General Assembly, Action for Annulment, Shareholding Rights, Condition of Opposition, Condition of Litigation, Preliminary Opposition.

GİRİŞ

Anonim şirketlere ilişkin karşılaşılan uyuşmazlıkların büyük bir bölümünü, anonim şirket genel kurul kararlarının iptali davaları (iptal davası/*Anfechtungsklage*) oluşturmaktadır. İptal davası, pay sahipleri (TTK m. 446/1-a, b), yönetim kurulu (TTK m. 446/1-c) ve kararların yerine getirilmesi kişisel sorumluluğuna sebep olacaksa yönetim kurulu üyelerinden her biri (TTK m. 446/1-d) tarafından açabilir. Bu sayım sınırlayıcıdır¹. Alacaklıların ve pay sahibi olmayan eski yönetim kurulu üyelerinin² iptal davası açma hakları bulunmamaktadır.

Uygulamada, iptal davalarının önemli bir kısmının pay sahipleri tarafından açıldığı görülmektedir. Ancak pay sahiplerinin TTK m. 446/1-a kapsamında iptal davası açabilmesi için muhalefet koşulunun sağlanmasında tartışmalı pek çok meseleye tesadüf edilmektedir. Bunlardan özellikle peşinen muhalefetin geçerli kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı hususu, yerleşik içtihadı karşılık, öğretideki tartışmalar ve mehz Kanun uygulaması kapsamında özellik arz etmektedir.

Anonim şirket genel kurul kararlarının iptali bakımından muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşuluna dair burada yapılan açıklamalar, TTK m. 622 atfı gereğince limited şirket genel kurul kararlarının, TTK m. 565/2 atfı gereğince de sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde genel kurul kararlarının iptali bakımından kıyasen uygulanacaktır. Bunun dışında halka açık anonim ortaklıklarda pay sahipleri lehine tanınmış olan ayrılma hakkının kullanılmasında da SerPK m. 24 ile 33/4 kapsamında muhalefete ilişkin olarak aynı esasların uygulanması gerekecektir.

¹ KIRCA, İsmail, **Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, 3. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 144, N. 227; ŞENER, Oruç Hami, **Yeni TTK Döneminde Anonim ve Limited Ortaklıklara İlişkin Verilen Yargıtay Emsal Kararlarının Değerlendirilmesi**, 2. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 277. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (RG, 30.12.2012, 28513) ile bazı hâllerde Sermaye Piyasası Kurulu'na da iptal davası açma yetkisi verilmiştir (SerPK m. 92/1-b).

² ŞENER, 2020, s. 277.

Birleşme, bölünme ve tür değiştirme hâllerinde ise, TTK m. 446/1-a düzenlemesinden ayrılınarak, TTK m. 192/1 düzenlemesi ile ortakların iptal açabilmesi için “olumlu oy vermemiş”³ ve “bunu tutanağa geçirmiş” olma koşulları aranmıştır. Kooperatif genel kurul kararlarının iptalinde de yine TTK m. 446/1-a düzenlemesinden farklı olarak, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 53/1. hükmünde, toplantıda hazır bulunup da “kararlara aykırı kalarak keyfiyeti tutanağa geçirten” pay sahiplerinin iptal (bozma) davası açabileceği düzenlenmiştir⁴.

Açıklanan kapsamda, konunun daha iyi ortaya konulabilmesi bakımından çalışmada öncelikle pay sahiplerinin iptal davası açma hakkı ve koşulları hakkında genel bir ön bilgiye yer verilerek muhalefetini tutanağa geçirtmek koşulunun niteliği üzerinde durulacaktır. Ardından muhalefetin nasıl gerçekleştirileceğinin belirlenmesi amacıyla, muhalefetin geçerli kabul edilmesinin koşulları ile muhalefetin zamanı hakkında açıklamalar gerçekleştirilecektir. Böylece, peşinen muhalefetin geçerli bir muhalefet sayılıp sayılmayacağı hususunda bir değerlendirme yapılarak, pay sahibinin iptal davası

³ TTK m. 192/1 düzenlemesinde, birleşme, bölünme, tür değiştirme kararına karşı iptal davası açabilmek için “olumlu oy vermemiş” olmak şartı aranmış ve “olumsuz oy” vermek şartına yer verilen TTK m. 446/1-a düzenlemesi ile aralarında uyum sağlanamamıştır. TTK m. 446/1-a hükmünde, “muhalefetini tutanağa geçirilmesi” şeklindeki koşul da TTK m. 192/1 düzenlemesinde “bunu tutanağa geçirmiş bulun(mak)” şeklinde ifade edilmiştir. Hükümler arasındaki farklılığın bilinçli olmadığı yönündeki değerlendirme ve haklı eleştiri için bkz. YILDIRIM, Ali Haydar, “Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararları Aleyhine Toplantıda Hazır Bulunan Pay Sahibinin İptal Davası Açmasının Şartları ve Özellikle Muhalefet Şerhi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2016, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 400. TTK m. 192/1 düzenlemesinde yer alan koşullar ile olumlu oy vermeme durumunun tutanağa geçirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda TTK m. 192/1 düzenlemesinin yorumlanmasında, TTK m. 446/1-a hükmünden farklı hareket edilmesi zorunludur. TTK m. 192/1 uyarınca, olumsuz oy kullanan pay sahiplerinin yanı sıra çekimsiz oy kullanan ya da oy kullanmayan pay sahiplerinin de iptal davasını açma hakkına sahip olacaklarının ve bu durumun tutanaktan (ismen) anlaşılması durumunda ayrı bir muhalefet şerh ya da yazısının aranmayacağı kabulü gerekir. Zira anılan hükümde ayrıca bir muhalefetten söz edilmemektedir. Bu nedenle birleşme, bölünme ve tür değiştirme kararlarına karşı açılan iptal davaları, burada muhalefet koşuluna ilişkin olarak yapılan açıklamalardan müstesnadır. Konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Bkz. TEKİNALP (POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin, *Ortaklıklar Hukuku I*, 15. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021), s. 203, N. 181h.

⁴ KoopK m. 53/1 düzenlemesi, ilk bakışta TTK m. 446/1-a düzenlemesi ile benzer gözüke de (bu yönde bkz. YILDIRIM, 2016, s. 284-285) iki düzenleme arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Zira KoopK m. 53/1 hükmünde muhalefet koşuluna açıkça ve ayrıca yer verilmemiş, “keyfiyeti tutanağa geçirtmek”ten söz edilmiştir. Bu hâlde karara karşı olumsuz oy vererek bu keyfiyeti, yani kendisi tarafından olumsuz oy verildiği hususunu tutanağa geçirten ortağın iptal davası açabileceğinin kabulü mümkündür. Kararlara aykırı kalmak şeklindeki fiilin ise olumsuz oy vermekten daha geniş yorumlanmaya bir nebze olsun elverişli olduğu belirtilebilir. Bu nedenle TTK m. 446/1-a düzenlemesi ile KoopK m. 53/1 hükümleri arasında uyum sağlanamamıştır.

açabilmesinin koşullarına dair TTK m. 446/1-a düzenlemesine yönelik bir değişiklik önerisi getirilmesi hedeflenmektedir.

Belirtmek gerekir ki Türk hukukunda anonim şirket genel kurul kararlarının yokluğunun veya butlanının tespiti ile iptaline karar verilmesi arasında, ortaya çıkardığı sonuçlar bakımından fark bulunmamaktadır. Bu hususta verilecek kararlar, bütün pay sahipleri hakkında hüküm ifade edecek ve yönetim kurulu, bu kararın bir suretini derhâl ticaret siciline tescil ettirmek ve internet sitesine koymak zorunda olacaktır (TTK m. 450). Öte yandan üç hükümsüzlük hâlinde de verilen kararlar geçmişe etkilidir. Ancak sonuçlarının aynı olduğu düşüncesiyle, somut uyuşmazlıkların çözümünde kimi zaman, yokluk, butlan ve iptal yaptırımlarının birbirinden ayrılmasında yeterli dikkatin sarf edilmemesi ile karşılaşılabilir. Oysa hükümsüzlük türleri arasında, sebepleri ile ileri sürülme koşulları bakımından farklılıklar olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Zira yokluğun ve butlanın tespiti için bir süre sınırı olmadığı gibi⁵, bu hükümsüzlük hâlleri, ilgili herkes tarafından ileri sürülebilmektedir. Pay sahiplerinin yokluk ve butlanı ileri sürebilmeleri bakımından oylamaya katılması, karara olumsuz oy vermesi ve muhalefetini tutanağa geçirtmiş olması gibi koşullar da aranmamaktadır. İşte bu noktada pay sahiplerinin iptal davası açması ile yokluğun veya butlanın tespiti davası açması arasında koşulları bakımından önemli farklar bulunduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Hâl böyle olunca muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulu, hükümsüzlük türleri bakımından genel kurul kararlarının iptaline özgü bir şekli koşuldur.

I. PAY SAHİBİNİN İPTAL DAVASI AÇMA HAKKI VE KOŞULLARI

A. Genel Olarak

Anonim şirket genel kurulu (*Generalversammlung/GV*), pay sahiplerinin irade açıklamasında buldukları ve bilgi alma hakkı gibi bazı pay sahipliği haklarını

⁵ İstisna olarak, SerPK m. 92/1-b kapsamında belirli hâllerde Sermaye Piyasası Kurulu'na verilen dava açma yetkisinde dava açma süresi, iptal davalarında üç yıl, yokluğun ve butlanın tespiti davalarında beş yıl olarak belirlenmiştir.

kullandıkları bir iç organ niteliğindedir⁶. Genel kurul tarafından verilen kararlar, toplantıda hazır bulunmayan veya karara olumsuz oy veren pay sahipleri hakkında da geçerlidir (TTK m. 423). Burada alınan kararlar, şirketin temel yapısı, işleyişi, pay sahipleri ile üçüncü kişilerin hakları gibi birçok açıdan önem taşımaktadır. Alınan kararların hem içerik hem de usul bakımından hukuka uygun olması gerekir. TTK m. 445 kapsamında, kanuna veya esas sözleşme hükümlerine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırı olan genel kurul kararları aleyhine, karar tarihinden itibaren üç ay içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde iptal davası açılabilir.

İptal davası açma hakkı, pay sahipleri bakımından, vazgeçilemez⁷ nitelikte bir bireysel pay sahipliği hakkıdır⁸. Kararın konusuna ilişkin hukuka aykırılıklar nedeniyle⁹ iptal davası açma hakkının kullanılması birtakım koşullara bağlanmıştır. TTK m. 446/1-a hükmünde, “*Toplantıda hazır bulunup da karara olumsuz oy veren ve bu muhalefetini*

⁶ Bkz. FORSTMOSER, Peter/MEIER-HAYOZ, Arthur/NOBEL, Peter, **Schweizerisches Aktienrecht**, Stämpfli+Cie AG Verlag, Bern, 1996, § 22, N. 2.

⁷ FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, **1996**, § 25, N. 12; KIRCA, **2022**, s. 144, N. 229; KORKUT, Ömer, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı**, Karahan Yayınları, Adana 2012, s. 108; PULAŞLI, Hasan, **Şirketler Hukuku Şerhi**, 4. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 1101, N. 102 ve s. 1120, N. 147; TANNER, Brigitte, **Zürcher Kommentar, Die Aktiengesellschaft, Generalversammlung und Verwaltungsrat. Mängel in der Organisation**, Art. 698-726 und 731b OR, Hrsg.: HANDSCHIN, Lukas, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2003, Art. 706, N. 11; YILDIRIM, **2016**, s. 384. Ayrıca TTK m. 391 gerekçesinde de “*iptal davasının açılabilmesinin yönetim kurulunun onayına tâbi tutulması*” vazgeçilmez ve sınırlandırılmaz haklarının kullanılmasının ihlâl edilmesi veya kısıtlanmasına örnek olarak sayılmıştır. Mülga 6762 sayılı TTK m. 385/2 düzenlemesinde ise iptal davası açma hakkı müktesep hak olarak nitelendirilmiştir. Mülga Kanun dönemindeki düzenlemenin eleştirisi ve iptal davası açma hakkının müktesep hak olmayıp, Türk Ticaret Kanunu'nun *nisbî emredici* nitelikteki hükümleriyle korunan haklar olduğu yönünde bkz. MOROĞLU, Erdoğan, **Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, 9. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 197-201.

⁸ PULAŞLI, **2022**, s. 1101, N. 102; ŞENER, **2020**, s. 277. İptal davası açma hakkının pay sahibinin idari haklarından biri olduğu yönünde bkz. BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI, **Şirketler Hukuku Dersleri**, 8. Basım, Dora Yayınları, Bursa, 2021, s. 332.

⁹ Öğretide iptal davası açma nedenleri, kararın konusuna/içeriğindeki sakatlıklara ilişkin hukuka aykırılıklar (TTK m. 446/1-a) ve oluşumuna/meydana gelişine ilişkin hukuka aykırılıklar (TTK m. 446/1-b) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bkz. FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, **1996**, § 25, N. 2; FREI, Urs Gaudenz, *Nichtige Beschlüsse der Generalversammlung der Aktiengesellschaft*, Keller Verlag, Aarau, 1962, s. 113; KIRCA, **2022**, s. 147, N. 238 ve s. 160, N. 261; PULAŞLI, **2022**, s. 1075, N. 47b; SCHOTT, Bertrand G., **Aktiengesellschaftliche Anfechtbarkeit und Nichtigkeit von Generalversammlungsbeschlüssen wegen Verfahrensmängeln**, Dike Verlag, Zürich/St. Gallen, 2009, s. 119; DUBS, Dieter/TRUFFER, Roland, *Artikel Kommentar zu OR Art. 698-706b*, **Basler Kommentar Obligationenrecht II Art. 530-964 OR** (Hrsg.: HONSELL, Heinrich/VOGT, Nedim Peter/WATTER, Rolf), Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2016, Art. 706, N. 9a.

tutanağa geçirten” pay sahiplerinin iptal davası açabileceği düzenlenmiştir. Kararın oluşumuna ilişkin hukuka aykırılıkların söz konusu olduğu hâllerde ise, TTK m. 446/1-b bendi uyarınca (*etki kuralı*¹⁰) pay sahipleri, toplantıda bulunup bulunmamasına, karara olumsuz oy verip vermemesine bakılmaksızın iptal davası açabileceklerinden, anılan hâller bu kurala istisnadır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 446/1-a düzenlemesi, toplantıya katılan pay sahiplerinin iptal davası açmasına yönelik koşullar bakımından, mülga 6762 sayılı TTK m. 381/I-1 düzenlemesinin tekrarı niteliğindedir¹¹. Söz konusu düzenlemede iptal davası açabilmek için aranan koşullar belirlenmiş olup, pay sahiplerinin iptal davası açma hakkının burada belirtilenler dışında kısıtlanması mümkün değildir¹².

TTK m. 446/1-a hükmü uyarınca iptal davası açabilmek için aranan koşulların incelenmesine geçmeden önce belirtmek gerekir ki, pay sahibinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olması ve kararların yerine getirilmesinin kişisel sorumluluğuna sebep olacak nitelikte olması hâli bu kuraldan müstesnadır. Zira TTK m. 446/1-d uyarınca, yönetim kurulu üyelerinin, münferiden iptal davası açmasında olumsuz oy verme ve muhalefet koşulları aranmamış, yönetim kurulu üyesinin pay sahibi olması ile olmaması arasında bir ayırım yapılmamıştır. O hâlde pay sahibinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olması durumunda, öncelikle TTK m. 446/1-d düzenlemesinin göz önünde bulundurulması; eğer kararın yerine getirilmesi kişisel sorumluluğuna sebep olacak nitelikte değilse yönetim kurulu üyesinin, TTK m. 446/1-a kapsamında olumsuz oy ve

¹⁰ “*Etki kuralı*” şeklindeki adlandırma için bkz. TEKİNALP, Ünal, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, 5. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 401-402, N. 15-09. Burada bir etki kuralı değil, “*illiyet bağı*”nın söz konusu olduğu yönünde karşı. KIRCA, **2022**, s. 123, N. 199. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. KIRCA, İsmail, “Meydana Gelişine (Usûle) İlişkin Hukuka Aykırılıklar Sebebiyle Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptali (TTK m. 446.1.b)”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXXII**, 21 Aralık 2018, s. 11-31. Usûle ilişkin sakatlıkların hükümsüzlük nedenleri bakımından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi için bkz. SCHOTT, **2009**, s. 119-311.

¹¹ Mülga 865 sayılı TK m. 381/II-1 düzenlemesi de bu yöndedir. Buna göre itiraz hakkı, “*içtimada hazır bulunupta kararı mezkûra muhalif kalarak muhalefetini zabıt varakasına dercettiren veya gayrikanunî olarak hakkı reyini istimaline müsaade edilmeyen veya içtimaa davetin usulü dairesinde vuku bulmadığını veyahut ruznamenin usulü veçhile ilân veya tebliğ edilmediğini iddia eden hissedarana*” aittir.

¹² İptal davası açma hakkı vazgeçilemez bir pay sahipliği hakkı olarak nitelendirildiğinden, bu hakkı sınırlandıran ya da ortadan kaldıran genel kurul kararları, TTK m. 447/1-a kapsamında batıl olacaktır. Bu hâlde butlan yaptırımının, TBK m. 27 uyarınca uygulanacağı yönünde karşı. BAHTİYAR, Mehmet, **Ortaklıklar Hukuku**, 14. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 209.

muhalefet koşullarının sağlanması durumunda iptal davası açabileceğinin kabulü gerekmektedir. Zira böyle bir hâlde iptal davası açma hakkı, bu kimsenin yönetim kurulu üyesi olmasına değil, pay sahibi sıfatına dayanmaktadır.

B. TTK m. 446/1-a Kapsamında İptal Davası Açılmasının Koşulları

TTK m. 446/1-a kapsamında, pay sahibinin iptal davası açabilmesi için, toplantıda hazır bulunması, karara olumsuz oy vermesi ve muhalefetini tutanağa geçirtmesi koşulları sağlanmalıdır. Bu kapsamda pay sahibinin, TTK m. 446/1-a uyarınca iptal davası açabilmesi için her şeyden önce, genel kurula fiziken veya elektronik ortamda katılması (TTK m. 434/1, 1527/5) gerekir¹³. Bunun yanında olumsuz oy kullanma ve muhalefetini tutanağa geçirtme şartlarının ikisinin birden varlığı aranacaktır. Sadece muhalefet yazısı vermiş olmak veya muhalefetini tutanağa geçirtmek, olumsuz oy kullanma olarak nitelendirilmemektedir¹⁴.

Belirtmek gerekir ki, oylamanın açık ya da gizli oylama şeklinde yapılması olumsuz oy ve muhalefet şartlarının sağlanması bakımından önemli değildir¹⁵. Ancak kararın oy birliğiyle alınmış olması gibi aksine delalet edecek, açık bir durum söz konusu olmadıkça, olumsuz oy şartının yerine getirilip getirilmediğinin özel olarak araştırılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin bir kararında da, muhalefetle olumsuz

¹³ Pay sahibinin iptal davası açma koşulları bakımından, genel kurulun olağan ya da olağanüstü toplanmış olması arasında fark bulunmamaktadır. Benzer şekilde, genel kurulun çağrılı ya da çağrısız toplanmış olması da iptal davası açma hakkına ve muhalefetin tutanağa geçirtilmesi koşuluna etkili değildir. Her ne kadar çağrısız genel kurul yapılması pay sahiplerinin veya temsilcilerinin itirazda bulunmaması kaydı ile mümkün ise de (TTK m. 416/1) burada itiraz toplantının yapılmasına ilişkindir. Çağrısız genel kurul yapılmasına itirazda bulunmayan bir pay sahibinin de alınan karara olumsuz oy vermek ve muhalefetini tutanağa geçirtmek suretiyle iptal davası açması mümkündür.

¹⁴ “...davacı tarafın gündeme ilişkin muhalefet nedenlerini içerir dilekçe sunması, genel kurulda oylanan maddelere ret oyu kullanarak muhalefetini tutanağa geçirdiği sonucunu doğurmaz. Davacı taraf görüşülen maddelere ilişkin oy kullanmadığına göre, dava açma hakkı bulunmaktadır” Y. 11. HD, 02.12.2014, E. 2014/9351, K. 2014/18769 (ERİŞ, Gönen, **Ticari İşletme ve Şirketler**, C. II, 3. Basım, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 2319). TTK m. 446/1-a kapsamında iptal davası açılması bakımından, genel kurul toplantı tutanağından olumsuz oy verdiği ismen anlaşılan kimsenin ayrıca bir muhalefet belirtmesinin gerekli olup olmadığı sorunu da üzerinde durulması gereken bir diğer meseledir. Bu hususa muhalefetin gerçekleştirilmesine ilişkin esaslar bahsi içerisinde, aşağıda ayrı bir başlık altında değinilecektir.

¹⁵ Bkz. YILDIRIM, 2016, s. 403-404.

oyun izhar etmiş olacağı, muhalefet şerhi veren pay sahibinin olumsuz oy kullanıp kullanmadığının ayrıca araştırılmasına gerek olmadığı, haklı olarak kabul edilmiştir¹⁶.

TTK m. 446 düzenlemesinin me hazı, 1965 tarihli Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu'nun (*Aktiengesetz/AktG*) 245. paragrafının 1. fıkrasıdır¹⁷. Söz konusu düzenlemede (AktG § 245.1), toplantıda hazır bulunan her pay sahibinin, karara muhalefet etmek kaydıyla iptal davası açabileceği kabul edilmiştir. Ancak TTK m. 446/1-a düzenlemesinden farklı olarak, AktG § 245.1'de olumsuz oy verme koşulu aranmamış¹⁸ ve bu hak, gündem ilan edilmeden önce pay sahibi olma koşuluna bağlanmıştır.

İsviçre hukukunda ise pay sahibinin iptal davası açma hakkına sahip olduğu hususu, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 706. maddesinde (*Obligationenrecht/OR* Art. 706) yer almıştır. Anılan düzenlemede tabii sistem benimsenerek¹⁹, pay sahibinin olumsuz oy kullanması ya da karara muhalefetini tutanağa geçirtmesi koşullarına yer verilmediği gibi,

¹⁶ Y. 11. HD, 24.11.1975, E. 1975/4950, K. 1975/6648 (BATİDER, C. VIII, S. 3, Haziran 1976, s. 140-141; TEKİL, Fahiman, **Anonim Şirketler Hukuku**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 334; PULAŞLI, 2022, s. 1108, N. 118). Pay sahibinin karara muhalif kalmasına ve bunun tutanağa geçirilmesine rağmen, ayrıca oylamada karara karşı olumsuz oy kullanılıp kullanılmadığının araştırılmasının gereksiz olduğu ve iptal davası açılmasını güçleştireceği hususunda bkz. PULAŞLI, 2022, s. 1108-1109, N. 118.

¹⁷ Söz konusu hüküm ilk olarak 1884 tarihli reformla Alman hukukuna girmiştir. Tarihsel gelişim için bkz. KIRCA, 2022, s. 46, N. 78 ve s. 147, N. 238; MOROĞLU, 2020, s. 57-59; YANLI, Veliye, "Muhalefetin Tutanağa Geçirilmesi ve Bu İşlemin Zamanı Sorunu -Genel Kurul Kararının İptali Davası Bağlamında-", **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: XXXVII, Sayı: 2, s. 7, 17.

¹⁸ Alman hukukunda muhalefetin, pay sahibinin oy verme davranışından tamamen bağımsız olduğu kabul edilmektedir. Bu kapsamda pay sahibi, olumsuz oy vermiş, çekimser kalmış ve hatta olumlu oy vermiş dahi olabilir. Ancak muhalefetin gerçekleştirilmesi oy verme işleminden tamamen bağımsız olsa da olumlu oy kullanmanın hakkın kötüye kullanılması yasağı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekecektir. Bkz. ZÖLLNER Wolfgang, **Kölner Kommentar zum Aktiengesetz**, Band 2, 4. Lieferung, §§ 241-290, Carl Heymanns Verlag KG, Köln-Berlin-Bonn-München, 1976, AktG § 245, N. 38-39. Aynı yönde bkz. ENGLISH, Lutz, **Aktiengesetz Kommentar** (Hrsg.: HÖLTERS, Wolfgang/WEBER, Markus), 4. Auflage, C.H. Beck/Verlag Vahlen, München, 2022, AktG § 245, N. 13. Karara katılan kimsenin, karardaki sakatlıkları bilmesine rağmen gerçekleştireceği muhalefetinin çelişkili davranış teşkil edeceği hususunda ayrıca bkz. DRESCHER, Ingo, **Beck'sche Kurz-Kommentare, Gesellschaftsrecht**, Herausgegeben von HENSSLER, Martin/STROHN, Lutz, 5. Auflage, C. H. Beck, München, 2021, AktG § 245, N. 19; VATTER, Stefan, **beck-online.GROSSKOMMENTAR zum Aktienrecht**, GesamtHrsg: HENSSLER, Martin; Herausgegeben von SPINDLER, Gerald/STILZ, Eberhard, C. H. Beck Verlag, München, 2022, AktG § 245, N. 27.

¹⁹ Tabii sistem hakkında bilgi ve buna ilişkin sınıflandırma için bkz. GÖKTÜRK, Kürşat, "Anonim Şirket Pay Sahipliği Haklarının Kullanılmasında Muhalefet Şartı", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 8, Sayı: 2, s. 59, 75-77.

toplantıda hazır bulunması dahi aranmamıştır²⁰. Bununla birlikte İsviçre hukukunda da pay sahiplerinin, kararın iptalini istemekte hukuki yararının bulunması²¹ ve irade bozuklukları söz konusu olmadıkça, karara olumlu oy vermemiş olması hakkın kötüye kullanılması yasağı çerçevesinde aranmaktadır²². Ancak toplantıya hiç katılmamış bir pay sahibinin dahi iptal davası açma hakkı bulunmaktadır²³.

C. İptal Davası Açma Hakkı Bakımından Pay Sahibi Sıfatı ve İptal Davası Açma Hakkının Kullanılması

TTK m. 446/1-a düzenlemesi kapsamında anonim şirket genel kurul kararlarının iptali davası açılabilmesi için, o kimsenin öncelikle, “*genel kurul kararının alındığı anda*” pay sahibi sıfatını haiz olması gerekir²⁴. Alman hukukundaki, pay sahiplerinin iptal davası açabilmesi için aranan “*gündem ilan edilmeden önce pay sahibi olma*” koşuluna (AktG § 245.1) Türk Ticaret Kanunu’nda yer verilmemiştir. Ancak iptal davası açma hakkının kullanılması bakımından kararın alındığı anda pay sahibi olmak da davanın görülüp sonuçlandırılması için tek başına yeterli değildir. Türk öğretisinde ve uygulamasındaki genel kabule göre, iptal davasının görülebilmesi için hem davanın

²⁰ İsviçre’de pay sahibinin toplantıya katılmasının şart olmadığı yönünde bkz. BGE 99 II 55, 57; DUBS/TRUFFER, 2016, Art. 706, N. 3.

²¹ FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, 1996, § 25, N. 44; TANNER, 2003, Art. 706, N. 50-51. Burada korunması söz konusu olan hukuki yarar (menfaat), pay sahibinin kişisel yararı olabileceği gibi şirketin ve diğer pay sahiplerinin muhtemel yararı da olabilir. Bu yönde bkz. DUBS/TRUFFER, 2016, Art. 706, N. 4a.

²² BGE 99 II 55, 57; 74 II 41, 43. FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, 1996, § 25, N. 45 ve § 25, N. 130; FREI, 1962, s. 112-113; REIMER, Hans Michael, **Anfechtungs- und Nichtigkeitsklage im schweizerischen Gesellschaftsrecht**, Stämpfli Verlag, Bern, 1998, s. 140, N. 302; TANNER, 2003, Art. 706, N. 54. İlgili Federal Mahkeme kararlarına işaret ederek, somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. DUBS/TRUFFER, 2016, Art. 706, N. 6. Aynı yönde bkz. BÖCKLI, Peter, **Schweizer Aktienrecht**, 4. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich-Basel-Genf, 2009, § 16, N. 107b. İsviçre hukukunda iptal davalarında muhalefet şartı aranmamasına rağmen kabul edilen bu esasın örneğini, Türk hukukunda genel kurul kararlarının butlanının ileri sürülmesinde görmek mümkündür. Butlanın ileri sürülmesi için karara karşı olumsuz oy kullanmak aranmasa da pay sahibinin olumlu oy verdiği karara karşı butlan davası açması hakkın kötüye kullanılması yasağı kapsamında değerlendirilmektedir. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, 17.02.2003, E. 2003/8620, K. 2003/1197 (MOROĞLU, Erdoğan/KENDİGELEN, Abuzer, **İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 10. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2014, s. 351); Y. 11. HD, 21.11.2017, E. 2016/4343, K. 2017/6376 (karararama.yargitay.gov.tr).

²³ BGE 99 II 55, 57. Bkz. DUBS/TRUFFER, 2016, Art. 706, N. 3.

²⁴ ARSLANLI, Halil, **Anonim Şirketler II-III Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960, s. 87; İMREGÜN, Oğuz, **Anonim Ortaklıklar**, 4. Basım, Yasa Yayınları, İstanbul, 1989, s. 177-178.

açıldığı sırada pay sahibi sıfatına sahip olunması hem hüküm kesinleşinceye kadar bu sıfatın devam ettirilmesi gerekmektedir²⁵. Söz konusu durumun en önemli gerekçesi olarak, iptal davası açma hakkının şahsa bağlanmış, bozucu yenilik doğuran bir hak olması gösterilmektedir²⁶.

Payı devralan pay sahibinin var olan iptal davasına devam etme ya da yeni bir iptal davası açma hakkına sahip olup olmadığı hususu ise devreden durumuna kadar netlik taşımamaktadır. Çoğunluk görüşüne göre, payı devralan kimsenin yeni bir iptal davası açması yahut var olan davaya devam etmesi mümkün değildir²⁷. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, iptal davası açma hakkının payı devralana geçmeyeceği görüşünde iken²⁸ bir kararında, iptal davası açan pay sahibinin bütün paylarını devralan pay sahibinin iptal

²⁵ ARSLANLI, 1960, s. 87; BAHTİYAR, 2020, s. 210; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, 2021, s. 261; İMREGÜN, 1989, s. 177-178; KENDİGELEN, Abuzer, “İptal Davası Açma Hakkı ve Pay Sahipliği Sıfatının Cüz’i Halefiyet (Payların Devri) Sonucu Değişmesi”, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, Beta Yayınları, İstanbul, 2001, s. 314, 319; KIRCA, 2022, s. 145, N. 233; MOROĞLU, 2020, s. 261-262; NOMER, Halûk N., **Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar**, Beta Yayınları, İstanbul, 2008, s. 184; REIMER, 1998, s. 77, N. 178; ŞENER, 2020, s. 286; TEKİL, 1998, s. 338; ÜÇİŞİK, Güzin/ÇELİK, Aydın, **Anonim Ortaklıklar Hukuku**, Cilt: 1, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 364. “...Genel kurul kararlarının iptalini isteyen ortağın bu sıfatı, iptal davasının kesinleşmesine kadar devam etmesi gerekmektedir...” Y. 11. HD, 04.06.2009, E. 2007/11745, K. 2009/6897 (BATİDER, C. VVX, S. 3, Eylül 2009, s. 437-438); Y. 11. HD, 09.05.2013, E. 2013/6277, K. 2013/9520 (ERİŞ, 2017, s. 2320-2322). Davanın açıldığı sırada pay sahibi sıfatını kaybeden kimsenin aktif dava ehliyetinin olmadığı yönünde bkz. Y. 11. HD, 25.06.2019, E. 2019/284, K. 2019/4800 (Sinerji). Türk hukukunda genel kabul, dava şartlarının ve bunun içinde de hukuki yararın dava açıldığı anda mevcut olması, hüküm verilinceye ve hatta hüküm kesinleşinceye kadar devam etmesi gerektiği yönündedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. HANAĞASI, Emel, **Davada Menfaat**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 331-332. İsviçre hukukunda, genel kurul kararının alınması sırasında pay sahibi olmak, iptal davası açma hakkına sahip olmak bakımından yeterli kabul edilmektedir. Bununla birlikte payın devri hâlinde dava açma hakkının devreden ya da devralan pay sahibi tarafından mı kullanılacağı yoksa her ikisinin de mi iptal davası açma hakkına sahip olacağı hususu tartışmalıdır. Bkz. DUBS/TRUFFER, 2016, Art. 706, N. 5; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, 1996, § 25, N. 43. Alman hukukunda ise Kanun’da, iptal davası açabilmek için *gündem ilan edilmeden önce pay sahibi olma* koşuluna yer verilmiştir (AktG § 245.1). Buna ek olarak kararın alındığı ve davanın açıldığı anda da pay sahipliğinin korunması aranmaktadır. BGH 2.7.2007, NJW 2008, 69 Rn. 64; BGH 29.1.2019, BeckRS 2019, 2668 (DRESCHER, 2021, AktG § 245, N. 20).

²⁶ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, 2021, s. 261.

²⁷ KENDİGELEN, 2001, s. 330-331; KIRCA, 2022, s. 145, N. 233; MOROĞLU, 2020, s. 262; ŞENER, 2020, s. 286. Aksi yönde görüş bildiren *Eriş*’e göre, böyle bir hâlde payı devralan ortak, isterse davayı takip edilebilecektir. ERİŞ, Gönen, **Anonim Şirketler Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 1995, s. 450.

²⁸ Y. 11. HD, 09.11.1983, E. 1983/4878, K. 1983/4923. Anılan karar ve bu yönde daha fazla karara ait künye bilgileri için bkz. MOROĞLU, 2020, s. 262, dn. 464.

davasına devam edebileceğini örtülü olarak kabul etmiştir²⁹. Kararlarda ayrıca iptal davası devam ederken, pay sahipliği sıfatı bir kez kaybedilmişse, yeniden pay sahibi olmanın bu hakkı canlandırmayacağı da kabul edilmektedir³⁰. Böylece dava açılırken aranan pay sahibi olma koşulunun, karar kesinleşinceye kadar aralıksız devam etmesi gerekecektir. İptal davası devam ederken, pay sahibinin ıskatının söz konusu olduğu hâllerde (TTK m. 407-408, 482/2), ıskat prosedürü devam ederken bu durum bekletici mesele yapılmalıdır³¹. Pay sahibinin payını şirkete devri hâlinde (TTK m. 379) ise dava konusuz kalacaktır³².

Payın miras yoluyla devri hâlinde mirasçı; birleşmede yeni kurulan ya da devralan şirket, külli halefiyetin gereği olarak iptal davası açabileceği gibi var olan davaya devam edebilecektir. Bölünmede de, kısmi külli halefiyet nedeniyle, bölünen şirket yerine onun paylarını devralan şirket, yeni bir dava ikame edebilir veya var olan davaya devam edebilir³³. Tür değiştirmede, yeni türe dönüştürülen şirket eskisinin devamı olduğundan (TTK m. 180), yeni kurulan şirket bu hakkı haizdir. Payın kısmen devri gibi nedenlerle birlikte mülkiyetin söz konusu olduğu hâllerde ise, iptal davası açma hakkı bir müşterek temsilci vasıtasıyla kullanılabilir (TTK m. 432/1, 477/1)³⁴.

²⁹ Y. 11. HD, 20.06.2000, E. 2000/4091, K. 2000/5709. Olayın gelişimi ve kararın ilgili kısmı ile haklı eleştirisi için bkz. KENDİGELEN, **2001**, s. 315-318. Ayrıca bkz. KIRCA, **2022**, s. 145, N. 233; MOROĞLU, **2020**, s. 262.

³⁰ “...davacının [genel kurul kararının iptaline yönelik]dava devam ederken davalı şirketteki tüm hisselerini 04/01/2017 tarihinde ayrılma hakkını kullanarak devrettiği, bu tarih itibarıyla davacının davacı sıfatı kalmadığı, davacı sıfatının kesintisiz şekilde devam etmesi gerektiği, üç ay sonra davacının davalı şirketten pay satın alarak hissedar olmasının davacıya bu davaya devam etme hakkı ve dolayısıyla davacılık sıfatı vermeyeceği” yönündeki yerel mahkeme kararının “davacının sonradan pay alması kendisini kaybettiği aktif dava ehliyetinin kazandırmayacağı, davacının aktif husumetinin bulunmadığı...” gerekçesiyle onanmasına yönelik bkz. Y. 11. HD, 10.10.2019, E. 2018/5195, K. 2019/6440 (İÜHF Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, **Yargıtay Hukuk ve Ceza Dairelerinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları 2019** (Ed.: KAYA, Arslan/ZENGİN, İbrahim Çağrı/SORKUN, A. Furkan/YILDIZ, Nurgül/YILDIZ, M. Enes/OĞUZ, Elif), On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 209). Kararla aynı yönde açıklama için bkz. TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), **2021**, s. 609, N. 741c.

³¹ Y. 11. HD, 07.03.2002, E. 2001/10084, K. 2002/1983 (Kazancı; PULAŞLI, **2022**, s. 1116, N. 140a).

³² Y. 11. HD, 06.11.2019, E. 2018/5657, K. 2019/6907 (İÜHF Kararlar, **2019**, s. 209).

³³ Bu yönde bkz. KIRCA, **2022**, s. 146, N. 234. Külli halefiyet bakımından aynı yönde açıklama için bkz. BAHTİYAR, **2020**, s. 210; MOROĞLU, **2020**, s. 261; ŞENER, **2020**, s. 284.

³⁴ KIRCA, **2022**, s. 145, N. 232; MOROĞLU, **2020**, s. 264; PULAŞLI, Hasan, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 7. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 372, N. 163; PULAŞLI, **2022**, s. 1121, N. 151; ÜÇİŞİK/ÇELİK, **2013**, s. 365; YILDIRIM, **2016**, s. 390.

Pay sahibi, bu hakkını şahsen ya da temsilcisi aracılığıyla kullanabilir³⁵. Bunun için muhalefeti tutanağa geçirtme yetkisinin, temsil belgesinde özel olarak belirtilmesine ihtiyaç yoktur³⁶. Temsilci, birden fazla kimseyi temsil ediyorsa, muhalefetin kimin adına gerçekleştirildiği belirtilmelidir³⁷. Pay sahibinin tüzel kişi olduğu hâllerde karara karşı muhalefet edilmesi hususunda yetki, tüzel kişinin ortaklarına, pay sahiplerine ya da üyelerine değil, tüzel kişiye aittir³⁸.

İptal davası açma hakkı, oy hakkından bağımsız bir pay sahipliği hakkıdır³⁹. Bu nedenle oy hakkından yoksun pay sahipleri de (TTK m. 436) toplantıda oy kullanmasalar da oylamaya katılmak ve muhalefetlerini tutanağa geçirtmek kaydıyla⁴⁰ karar aleyhine iptal davası açabilirler⁴¹.

³⁵ Bkz. ARSLANLI, 1960, s. 85. Pay sahipliğinden doğan hakların donduğu hâllerde (TTK m. 198/2, 389), bir pay sahipliği hakkı olması nedeniyle iptal davası açma hakkı da kullanılamaz. Hazır bulunanlar listesinde (TTK m. 415, 417) adı yer almayan pay sahiplerinin ise diğer şartlar sağlanmış olsa bile iptal davası açma hakkı bulunmamaktadır. Bkz. KIRCA, 2022, s. 144, N. 230 ve s. 148, N. 238; YILDIRIM, 2016, s. 398. Bu noktada, Türk Ticaret Kanunu'nun 7262 sayılı Kanun'la (RG, 31.12.2020, 31351-5. Mükerrer) değişik 489/1. maddesi kapsamında, hamiline yazılı pay senetlerinin devrinin, şirket ve üçüncü kişiler hakkında, ancak zilyetliğin geçirilmesi suretiyle payı devralan tarafından Merkezi Kayıt Kuruluşuna yapılacak bildirimle hüküm ifade edeceği, aksi hâlde pay sahibinin paya bağlı haklarını kullanamayacağı da gözden uzak tutulmamalıdır. Zira yeni düzenlemeyle, hamiline yazılı pay senedi sahiplerinin Merkezi Kayıt Kuruluşundan alınacak "pay sahipleri çizelgesi"ne göre genel kurul toplantılarına katılmaları usulü kabul edilmiş (TTK m. 417/1), hamiline yazılı pay senedi sahiplerinin giriş kartı alma usulü kaldırılmıştır.

³⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), 2021, s. 548, N. 681c.

³⁷ KUBIS, 2022, § 130, N. 8.

³⁸ KIRCA, 2022, s. 144, N. 231. Bu yönde Y. 11. HD, 22.03.2016, E. 2015/4178, K. 2016/3181 (BATİDER, C. XXXII, S. 2, Haziran 2016, s. 310-313).

³⁹ KENDİGELEN, Abuzer, **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, Beta Yayınları, İstanbul, 1994, s. 312.

⁴⁰ ARSLANLI, 1960, s. 85; KENDİGELEN, 1994, s. 303-304; KIRCA, 2022, s. 150, N. 243; TEKİL, 1998, s. 338. Bu yönde eski tarihli kararlara da rastlanmaktadır. Y. TD, 03.06.1967, E. 1967/64, K. 1967/54 (TEKİL, 1998, s. 338, dn. 167). Ancak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin bir kararında, oy kullanması mümkün olmayan bir kimseden muhalefetini tutanağa geçirtilmesinin beklenemeyeceğine hükmedilmiştir. "Eski yönetim kurulu üyesi olan davacının kendisinin ibra edilmemesine ilişkin ... genel kurul kararının iptalini istemiştir. ...davacı kendi şahsi menfaatini ilgilendiren bir konuda oy kullanmayacağına göre, kendisinden (genel kurul kararına) muhalefet şerhi koyması istenemeyeceğinden, dava şartının gerçekleştiğinin kabulü ile işin esasının incelenmesi gerekir" Y. 11. HD, 01.12.1994, E 1994/5144, K. 1994/9183 (MOROĞLU/KENDİGELEN, 2014, s. 346).

⁴¹ ARSLANLI, 1960, s. 85; AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 4. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 292; BAHTİYAR, 2020, s. 210; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, 2021, s. 259, dn. 355; ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), 2021, s. 544, N. 679a ve s. 608, N. 741c; İMREGÜN, Oğuz, "Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açma Hakkı", **BATİDER**, Yıl: 1961, Cilt: I, Sayı: 2, s. 166;

Bir payın üzerinde intifa hakkı bulunması hâlinde, aksi kararlaştırılmamışsa, oy hakkı, intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacaktır (TTK m. 432/2). Buna karşılık iptal davası açılmasında intifa hakkı sahiplerine hak tanınıp tanınmadığı hususunda bir düzenleme yapılmamıştır. Paylar üzerinde intifa hakkı bulunanların iptal davası açma hakkına sahip olup olmadıkları hususunda öğretide fikir birliği bulunmamaktadır⁴². Bir görüşe göre, intifa hakkı sahiplerinin iptal davası açması mümkün değildir⁴³. Diğer görüş uyarınca, yalnız intifa hakkı sahiplerinin iptal davası açma hakkı bulunmaktadır⁴⁴. Ağırlıklı görüş ise hem intifa hakkı sahibinin hem de pay sahibinin iptal davası açma hakkına sahip olduğu yönündedir⁴⁵. Böyle bir durumda oy hakkının TTK m. 432/2 kapsamında intifa hakkı sahibi tarafından kullanıldığı yahut oy hakkının pay sahibine bırakıldığı hâllerde, iptal davası açılabilmesi için olumsuz oy şartı aranmayacak, ancak intifa hakkı sahibinin ya da oy hakkı kendisine bırakılan pay sahibinin muhalefeti tutanağa geçirtmesi yeterli olacaktır⁴⁶. Bununla birlikte Yargıtay tarafından, kurucu intifa

İMREGÜN, Oğuz, “Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarına Karşı Pay Sahiplerinin İptal Davası Açma Hakkı”, **Prof. Dr. Hayri Domanıç’e Armağan**, Mitos Yayınları, İstanbul, 1995, s. 137; KENDİGELEN, **1994**, s. 312; KIRCA, **2022**, s. 150, N. 243; MOROĞLU, **2020**, s. 260, 266, 272-273; PULAŞLI, **2021**, s. 368, N. 151; PULAŞLI, **2022**, s. 1104, N. 112; ŞENER, Oruç Hami, **Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku**, 4. Basım, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 538; TEKİL, **1998**, s. 338; YILDIRIM, **2016**, s. 398. Y. TD, 04.03.1965, E. 3347, K. 727 (ERİŞ, **2017**, s. 2638, N. 25). Y. TD, 03.06.1967, E. 1964/266, K. 1967/54 (TEKİL, **1998**, s. 338, dn. 167). İsviçre hukukunda -muhalefet şartı aranmaksızın- bu yönde bkz. FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, **1996**, § 25, N. 42.

⁴² Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. KENDİGELEN, **1994**, s. 303-320; TEOMAN, Ömer, “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”, **Tüm Makalelerim (1971-2001)**, Cilt: I-II, 2. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2012, s. 365-375.

⁴³ ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), **2021**, s. 609, N. 741d. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, 28.05.1981, E. 1981/2243, K. 1981/2768 (Kazancı; KIRCA, **2022**, s. 146, N. 235).

⁴⁴ ARSLANLI, **1960**, s. 85; TEOMAN, **2012**, s. 375. İntifa hakkının iptal davası açma hakkına sahip olmasına karşılık, böyle bir durumda pay sahibinin iptal davası açmasının mümkün olmadığı yönünde oy çokluğuyla verilen bir karar için bkz. Y. 11. HD, 29.04.2003, E. 2002/12676, K. 2003/4234 (Kazancı; KIRCA, **2022**, s. 146, N. 235).

⁴⁵ KENDİGELEN, **1994**, s. 303-309; MOROĞLU, **2020**, s. 264; PULAŞLI, **2022**, s. 1118, N. 142; TEKİL, **1998**, s. 339; YILDIRIM, **2016**, s. 392-393, 398. Bu hâlde ihtiyari dava arkadaşlığının söz konusu olacağı yönünde bkz. BAHTİYAR, **2020**, s. 210. Dava hakkının oy hakkından kaynaklanmadığı düşüncesiyle iptal davası açma hakkının pay sahibine ait olacağı ancak hukuki yararı itibarıyla intifa hakkı sahibine de iptal davası açma hakkı tanınabileceği yönünde bkz. OKÇUOĞLU, Yavuz N., “Anonim ve Kooperatif Şirket Genel Kurul Kararlarının İptali İçin Gerekli Olan Muhalefet ve Muhalefetin Tutanağa Geçirilmesi (TTK m. 381/1 ve Koop K. m. 53/1)”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II**, 11-12 Ocak 1985, Ankara, 1985, s. 280-281.

⁴⁶ Bkz. KENDİGELEN, **1994**, s. 310, 312; KIRCA, **2022**, s. 150, N. 244; MOROĞLU, **2020**, s. 264-267. Yalnız intifa hakkı sahibinin iptal davası açma hakkını haiz olduğu görüşünde olan *Teoman* tarafından

senedi sahiplerinin, bu senetlerin şirketin sermayesini oluşturan paylardan olmaması nedeniyle iptal davası açma hakkı bulunmadığı kabul edilmiştir⁴⁷.

Pay üzerinde rehin, hapis, saklama (vedia) veya kullanma ödöncü (ariyet) haklarına sahip olan kimselerin, kendilerine özel temsil yetkisi ya da vekâlet verilmedikçe iptal davası açması mümkün değildir⁴⁸. Bu gibi hâllerde dava açma hakkı pay sahibine aittir. Payın haczi hâlinde de pay sahibi iptal davası açma hakkına sahiptir⁴⁹. İflas durumunda ise pay sahipliği hakları iflas masası tarafından kullanılır.

D. Çekimser Oy Kullanan Pay Sahibinin Durumu

Çekimser oy kullanma hâlinde, muhalefetin tutanağa geçirilmesiyle iptal davası açma hakkının korunup korunmayacağı da üzerinde düşünülmesi gereken bir başka meseledir. Öğretide haklı olarak belirtildiği üzere, TTK m. 446/1-a uyarınca, çekimser oy veren kimse sonradan muhalefetini tutanağa geçirtse dahi iptal davası açma hakkını yitirmiş olacaktır⁵⁰. Esasen oy hesaplamasında netice olarak çekimser oylar olumsuz oy etkisi yaratmaktadır. Ancak Kanun'da olumsuz oy vermenin açıkça aranmış olması karşısında olumsuz oy verme şartının sağlanması gerekir. Zira burada aranan koşul, “olumlu oy vermemiş olmak” değil, “olumsuz oy vermek”tir⁵¹. Bu kapsamda toplantıya

da malikin çıkarları gerektiriyorsa intifa hakkı sahibinin muhalefetini tutanağa geçirterek iptal davası açabileceği belirtilmiştir. Bkz. TEOMAN, **2012**, s. 375.

⁴⁷ Bu yönde bkz. Y. 11. HD, 18.09.2019, E. 2018/4631, K. 2019/5525 (İÜHF Kararlar, **2019**, s. 210-211).

⁴⁸ MOROĞLU, **2020**, s. 267-268, 283. Aynı yönde BAHTİYAR, **2020**, s. 210; PULAŞLI, **2022**, s. 1119, N. 143; YILDIRIM, **2016**, s. 394-395.

⁴⁹ KIRCA, **2022**, s. 147, N. 236.

⁵⁰ BAHTİYAR, **2020**, s. 210; ERİŞ, **1995**, s. 450; İMREGÜN, **1989**, s. 171; İMREGÜN, **1995**, s. 131; KIRCA, **2022**, s. 149, N. 241; MOROĞLU, **2020**, s. 271; OKÇUOĞLU, **1985**, s. 275; TEKİL, **1998**, s. 335; YILDIRIM, **2016**, s. 400. *İmregün* tarafından, çekimser oy kullananların iptal davası açamayacakları belirtilmekle birlikte bu durum bir eksiklik olarak nitelendirilerek, eleştirilmiştir. Yazar tarafından bu görüşe gerekçe olarak, dürüstlük kuralına aykırılık gibi hâllerin her zaman hemen anlaşılamayacağı gösterilmiştir. Bkz. İMREGÜN, **1961**, s. 166-167. Çekimser oyların muhalefet teşkil edeceği düşüncesiyle, çekimser oy verenlerin de muhalefetini tutanağa geçirtmek suretiyle iptal davası açabileceği yönünde bkz. ARSLANLI, **1960**, s. 86; DOMANIÇ, Hayri, **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, TTK Şerhi II, Temel Yayınları, İstanbul, 1988, s. 885. Çekimser ve olumsuz oy veren pay sahiplerinin iptal davası açabileceği yönünde bkz. TEKİNALP, Ünal, “Olumlu veya Çekimser Oy Kullanan Pay Sahibi İptal Davası Açabilir mi?”, **İktisat ve Maliye**, Yıl: 1982, Cilt: 29, Sayı: 7, s. 278-280.

⁵¹ Bu hususta ayrıca bkz. dn. 3.

katılmış ve muhalefetini tutanağa geçirtmiş olsa bile, olumlu ya da çekimser oy veren yahut oy vermemiş olan pay sahipleri iptal davası açma hakkını yitirmiş olacaktır.

Karara karşı çekimser ya da olumlu oy kullanan pay sahiplerinin TTK m. 446/1-a kapsamında iptal davası açması mümkün olmasa da, bu durumun bir irade bozukluğu neticesinde meydana gelmesi ihtimal dâhilindedir. Böyle bir durumda, olumlu ya da çekimser oy vermiş pay sahipleri, irade bozukluğu nedeniyle oy verme işlemini iptal ettirmek suretiyle (TBK m. 30), muhalefet şartı da aranmaksızın iptal davası açabileceklerdir. Bu hâlde TBK m. 39/1'deki bir yıllık süre uygulanmaz⁵². İrade bozukluğu hâllerinde, oyun geçersizliğine dayanılarak kararın da iptalinin istenmesi mümkündür⁵³.

II. MUHALEFETİN TUTANAĞA GEÇİRTİLMESİ KOŞULUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ

“*Karşıtlık/zıddiyet*” ifadelerine karşılık gelen, Arapça kökenli bir kelime olan “*muhalefet*” (*Widerspruch*); “*karşı koyma; engel olma*”⁵⁴, “*bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık*”⁵⁵ anlamını taşımaktadır. “*Muhalefet şerhi*” ise “*ayrışık oyu, karşı oy yazısı; bir karara katılmayan kimsenin verilmiş olan karara neden katılmadığını gösteren açıklayıcı yazı*”dır⁵⁶. Bu kapsamda karara muhalif olmak, kararın aksi yönünde oy kullanmak ya da görüş bildirmek şeklinde anlaşılabilir. Çoğunluk ilkesinin hâkim olduğu anonim şirketlerde de pay sahibinin iptal davası açma hakkını kullanabilmesi için karara muhalif kalması aranmıştır. Zira bir kimsenin olumlu oy

⁵² KIRCA, 2022, s. 149, N. 239; MOROĞLU, 2020, s. 277.

⁵³ BAHTİYAR, 2020, s. 210; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, 2021, s. 258, dn. 351; İMREGÜN, 1989, s. 171.

⁵⁴ YILMAZ, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, 10. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s. 947.

⁵⁵ Bkz. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr>.

⁵⁶ YILMAZ, 2011, s. 947.

verdiği bir kararın iptali için dava açması çelişkili davranış olarak nitelendirilebilecektir⁵⁷.

TTK m. 446/1-a düzenlemesinde, yalnız olumsuz oy vermenin iptal davası açmak bakımından yeterli sayılmadığı, bunun yanında muhalefet koşulunun da arandığı görülmektedir. Bu noktada muhalefet koşulu, bir uyarı işlevini yerine getirmektedir. Öyle ki genel kurul kararına karşı olumsuz oy kullanan pay sahibi, muhalefetini tutanağa geçirtmekle, karara karşı iptal davası açma hakkını saklı tuttuğunu bildirmiş olur. Böylece genel kurulda alınan kararlardan hangilerinin iptal tehdidi altında olduğu baştan anlaşılabilir⁵⁸. Şirketin de, dava açılacağından haberdar olmasıyla birlikte kararı icra edip etmeme noktasında karar vermesi mümkün hâle gelmektedir⁵⁹.

Muhalefet koşulunun yerine getirilmiş olması, pay sahibinin iptal davası açma hakkının korunması için öngörülmüş bir *külfet*⁶⁰, yani *yüküm/yüklenti (Obliegenheit)* niteliğindedir⁶¹. Külfetin yerine getirilmemesi durumunda, o kimse ya elde etmesi mümkün olan bir hakkı kazanamayacak ya da böyle bir hakkı kaybedecek; bir diğer ifadeyle kendi yararına bir hukuki durumu elde edemeyecektir⁶². Muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulunun sağlanmaması da TTK m. 446/1-a kapsamında, yani konusuna

⁵⁷ ENGLISH, 2022, AktG § 245, N. 13; VATTER, 2022, AktG § 245, N. 27. Pay sahibinin toplantıya katılmış olması şartı ise dürüstlük kuralının değil, *affectio societatis*in nitelikli bir hâlini oluşturmaktadır. Bkz. GÖKTÜRK, 2017, s. 57.

⁵⁸ KIRCA, 2022, s. 151, N. 245.

⁵⁹ KIRCA, 2022, s. 152, N. 246; SCHÄFER, Carsten, **Münchener Kommentar zum Aktiengesetz**, Band 4: §§ 179-277, Herausgeber: GOETTE, Wulf/HABERSACK, Mathias/KALSS, Susanne, 5. Auflage, C. H. Beck, München, 2021, AktG § 245, N. 36, 38.

⁶⁰ Öğretide “yükümlülük içermeyen davranış” olarak da adlandırılan külfet, “hukuk düzeninin bir kişiye diğer bir kişi karşısında yüklemiş olduğu davranış” olarak tanımlanmaktadır. Bkz. EREN Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 26. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 46. Teknik anlamda bir borç teşkil etmeyen külfetlere uyulmaması, karşı tarafa aynen ifa veya tazminat talep etme gibi haklar vermez. Bu davranışın yerine getirilmemesi durumunda yegâne yaptırım, külfeti yerine getirmeyen kimsenin kendi yararına bir hukuki durumu kaybetmesidir. Bkz. KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPACI, Abdülkadir, **Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme**, 6. Basım, İstanbul, 2014, s. 33, N. 54; KILIÇOĞLU, Ahmet M., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 22. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, s. 45.

⁶¹ GÖKTÜRK, 2017, s. 57; YANLI, 2021, s. 10.

⁶² EREN, 2021, s. 46; KILIÇOĞLU, 2018, s. 45-46; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU (HATEMİ/SEROZAN/ARPACI), 2014, s. 32, N. 54.

ilişkin sakatlıklar bakımından iptal davası açma hakkının yitirilmesine neden olmaktadır. Zira iptal davası açma hakkı pay sahibine ait bir vazgeçilemez hak olarak zaten mevcuttur; muhalefet koşulunun sağlanması ile bu hakkın kullanılması mümkün hâle gelmektedir.

Muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulu da külfet niteliğinde bir hakkı koruyucu işlem olarak, pay sahibi açısından oldukça önem ifade etmektedir. Buna karşılık bu koşulun yorumlanmasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Söz konusu görüş ayrılıklarını incelemeyen önce, muhalefet koşulunun usul hukuku bakımından da nasıl nitelendirildiğine değinmek gerekmektedir. Zira muhalefet koşulu, *hakkın kullanılmasına tekaddüm eden*⁶³, usuli bir koşul niteliğindedir. Ancak sonuçlarını maddi hukuk bakımından doğurmaktadır.

Öğretide⁶⁴ ve yargı kararlarında⁶⁵, muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulu usuli açıdan, *dava şartı* olarak nitelendirilmektedir. Bu kapsamda uygulamada, olumsuz oy verme ve muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulları, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114/2 düzenlemesi kapsamında dava şartı olarak nitelendirilerek, bu koşulların sağlanmadığı hâllerde davanın usulden reddine karar verilmektedir. Zira dava şartlarına dair HMK m. 114/2 düzenlemesinde diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümler saklı tutulmuş olup, TTK m. 446/1-a hükmü de bu hususta istisna teşkil etmektedir. Muhalefet koşulunun sonradan tamamlanması mümkün değildir. Bu nedenle tamamlanması için bir süre verilmesinden, yani tamamlanabilir dava şartı olarak nitelendirilmesinden de söz edilemez. Böyle bir hâlde dava şartı yokluğu nedeniyle usulden ret kararının, uygulamada çoğu zaman dosya üzerinden yapılan inceleme neticesinde verildiği görülmektedir.

⁶³ GÖKTÜRK, 2017, s. 56, 61.

⁶⁴ GÖKTÜRK, 2017, s. 56-57; PULAŞLI, 2021, s. 368-369, N. 154; ŞENER, 2020, s. 277; YANLI, 2021, s. 20.

⁶⁵ Bu yönde pek çok karar olmakla birlikte örnek olarak bkz. Y. 11. HD, 05.04.2021, E. 2020/5829, K. 2021/3295; Y. 11. HD, 04.02.2021, E. 2020/1528, K. 2021/880; Y. 11. HD, 08.10.2020, E. 2020/287, K. 2020/3968 (Sinerji); Y. HGK, 20.09.1985, E. 1984/11-59, K. 1985/725 (Kazancı); Y. 11 HD, 10.07.2013, E. 2013/15701, K. 2013/14604 (ERİŞ, 2017, s. 2319-2320). Ayrıca bkz. KIRCA, 2022, s. 148, N. 238, dn. 335'te anılan kararlar.

III. MUHALEFETİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN ESASLAR

A. Muhalefetin Şekli ve İçeriği

Muhalefet koşulunun yerine getirilmesi bakımından, TTK m. 446/1-d hükmünde herhangi bir şekil belirlenmemiş, sadece “*muhalefetin tutanağa geçirilmesi*”nden söz edilmiştir. Bu kapsamda muhalif kalma iradesinin, çelişkiye yer bırakmayacak şekilde açıklanmış olması gerekmektedir. Muhalefetin gerekçeli olması şart olmadığı gibi, gerekçe belirtilen hâllerde de pay sahibi, açılan davada bu gerekçe ile bağlı olmayacaktır⁶⁶. Muhalefetin geçerli sayılması bakımından “*muhaliğim*”, “*karara katılmıyorum*”, “*iptal davası açma hakkım saklıdır*” gibi bir ifade yeterlidir. Ancak sadece eleştiri düzeyinde kalmış açıklamalar muhalefet olarak değerlendirilemez⁶⁷. Bu kapsamda “*yeterince müzakere edilmeden karar alınması doğru olmamıştır*”, “*verilen karar eleştiriye açıktır*” vb. gibi bir ifadenin, ayrıca muhalefeti içerir bir açıklamayla birlikte tutanakta yer almadıkça muhalefet koşulunu sağlamadığının kabulü gerekir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi bir kararında, “*itiraz şerhi koyanlar*” ifadesinin altında pay sahibinin isminin yer almasını, geçerli bir muhalefetin ortaya konulması bakımından yeterli kabul etmiştir⁶⁸.

Öte yandan öğretide, muhalefetin tutanağa geçirilmesinin pay sahibinin iradesi neticesinde olması gerektiği belirtilmiştir. Bu düşünceye göre, pay sahibinin kendi

⁶⁶ GÖKTÜRK, 2017, s. 56; İMREGÜN, 1989, s. 171; İMREGÜN, 1995, s. 131; KIRCA, 2022, s. 153, N. 247; KUBIS, Dietmar, *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz*, Band 3: §§ 118-178 (Hrsg: WULF, Goette/HABERSACK, Mathias/KALSS, Susanne), 5. Auflage, C. H. Beck, München, 2022, § 130, N. 8; MOROĞLU, 2020, s. 276-277; OKÇUOĞLU, 1985, s. 278; PRIESTER, Hans-Joachim, “Aufgaben und Funktionen des Notars in der Hauptversammlung”, *DNotZ*, 2001, s. 665; PULAŞLI, 2022, s. 1107, N. 117; ÜÇİŞİK/ÇELİK, 2013, s. 366; YILDIRIM, 2016, s. 409. Alman hukukunda bu yönde bkz. SCHÄFER, 2021, AktG § 245, N. 38; VATTER, 2022, AktG § 245, N. 27; ZÖLLNER, 1976, AktG § 245, N. 35-38. OLG München 4.7.2018, AG 2019, 266 (269); DRESCHER, 2021, AktG § 245, N. 8. Aksi görüşteki *Domaniç*'e göre, muhalefetin gerekçelerinin açıklanması ve tutanağa geçirilmesi de hakkın doğumu için şarttır. Yazara göre, bu yolla muhalif pay sahibinin kötünyeti ya da hakkı kötüye kullanma ihtimali önlenilebilecektir. Bu nedenle belirtilen muhalefet pay sahibi açısından da bağlayıcı olarak kabul edilmelidir. Bkz. DOMANIÇ, 1988, s. 885-886. Kanımızca, kanun hükmünü daraltarak pay sahibinin dava açma hakkını sınırlayan bu yorum TTK m. 446/1-a düzenlemesinin lafzı ve amacı ile uyumlu değildir.

⁶⁷ MOROĞLU, 2020, s. 273. Aynı yönde bkz. BAHTİYAR, 2020, s. 210.

⁶⁸ Y. 11. HD, 16.06.2016, E. 2015/15655, K. 2016/6700 (BATİDER, C. XXXII, S. 3, Eylül 2016, s. 265-267).

müdahalesi olmadan herhangi bir şekilde isminin tutanakta belirtilmesi yeterli değildir⁶⁹. Kanaatimizce, olumsuz oy veren pay sahibinin adı tutanakta açıkça belirtilmişse bunun kendiliğinden mi yoksa pay sahibinin çabasıyla mı gerçekleştiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Aksi takdirde “*muhalefetini tutanağa geçirtme*” ifadesinin de dar yorumlanarak, pay sahibinin muhalefet yazısını geçerli saymamak gerekir ki bu durum pay sahibinin karara muhalif kalmasının arandığı TTK m. 446/1-a düzenlemesinin amacı ile örtüşmemektedir. Burada önemli olan, pay sahibinin muhalefetinin tutanaktan anlaşılmasıdır⁷⁰.

Muhalefetin pay sahibi veya temsilcisi tarafından imzalanması gerekli değildir⁷¹. Zira toplantı tutanağı, kural olarak toplantı başkanlığı ve Bakanlık temsilcisi bulunması zorunlu olan veya talep üzerine Bakanlık temsilcisi görevlendirilen toplantılarda Bakanlık temsilcisi tarafından imzalanır⁷² (TTK m. 422/1, BTY⁷³ m. 26/1, 26/5).

Muhalefet koşulunun yerine getirildiğini ispat yükü pay sahibine aittir⁷⁴. Ancak bu koşul, pay sahibine yüklenen bir külfet niteliğinde olmasına rağmen, Kanun’da düzenleniş itibariyle dâhi üçüncü bir kişinin katılımıyla gerçekleştirilecek bir olgudur. Bu kapsamda özellikle, muhalefetini tutanağa geçirtmek isteyen pay sahiplerinin bu

⁶⁹ YANLI, 2021, s. 16.

⁷⁰ Mülga 6762 sayılı TTK m. 381/1-1 düzenlemesinde yer alan “*karara muhalif kalarak keyfiyeti zapta geçirten*” ifadesinin kanun koyucunun amacını daha iyi ortaya koyduğu yönünde bkz. YANLI, 2021, s. 14.

⁷¹ KIRCA, 2022, s. 153, N. 248; OKÇUOĞLU, 1985, s. 282; MOROĞLU, 2020, s. 275; PULAŞLI, 2022, s. 1106, N. 115. Daha önce aksi yönde yargı kararları ile karşılaşmak mümkün olsa da sonraki kararlarda da pay sahibinin imzasına gerek olmadığı benimsenmiştir. Bkz. İMREGÜN, 1995, s. 131; MOROĞLU, 2020, s. 275-276, dn. 487. Bu yönde bkz. Y. 11. HD, 22.01.1991, E. 1989/5251, K. 1991/85 (BATİDER, C. XV, S. 3, 1990, s. 159-160; MOROĞLU/KENDİGELEN, 2014, s. 345).

⁷² Bkz. BAHTİYAR, Mehmet, “Anonim Şirketlerde Genel Kurul Toplantı Tutanağı ve Özellikle Kararların Hükümsüzlüğüne Etkileri”, **Prof. Dr. Ersin Çamoğlu’na Saygı Günü Şirketler Hukukunun Güncel Sorunları Sempozyumu**, Ed.: TOPALOĞLU, Mustafa/ÖZER, Işık, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 46; MOROĞLU, Erdoğan, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Değerlendirme ve Öneriler**, 8. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016, s. 244. Ayrıca “*Tek pay sahipli şirketlerde toplantıda hazır bulunan pay sahibinin veya temsilcisinin de toplantı tutanağını imzalaması zorunludur*” (BTY m. 26/1, son cümle). Ancak tek pay sahipli anonim şirketlerde, doğası gereği pay sahibi tarafından iptal davası açılması mümkün gözükmediğinden, bu şirketler inceleme konumuzun kapsamı dışında kalmaktadır.

⁷³ Anonim Şirketlerde Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik (RG, 28.11.2012, 28481).

⁷⁴ OLG Jena 30.7.2014, ZIP 2014, 2501; DRESCHER, 2021, AktG § 245, N. 8.

isteklerinin genel kurulda çoğunluk tarafından gerçekleştirilmemiş olması ihtimal dâhilindedir⁷⁵. Zira genel kurul toplantı tutanağının düzenlenmesi görev ve yetkisi yönetim kuruluna değil; toplantı başkanlığına aittir⁷⁶. Esas sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça, toplantı başkanı ve gereğinde başkan yardımcısı da genel kurul tarafından seçilmektedir (BTY m. 14/1). Muhalefetin toplantı tutanağına geçirilmesine haksız olarak engel olunması hâlinde, oy kullanmasına haksız olarak izin verilmeyen pay sahiplerine ilişkin düzenlemenin (TTK m. 446/1-b) kıyasen uygulanması mümkündür⁷⁷. Ancak bu hâlde TTK m. 446/1-b uyarınca, söz konusu aykırılığın genel kurul kararının alınmasında etkili olması aranacağından, pay sahibinin dava açma hakkı büyük ölçüde kısıtlanmış olacaktır.

TTK m. 446/1-a düzenlemesinde muhalefet koşulu, “*muhalefetin tutanağına geçirilmesi*” şeklinde ifade edilmiştir. Oysa muhalefet, ayrı bir muhalefet yazısı şeklinde toplantı başkanlığına verilerek tutanağına eklenebileceği gibi muhalefetin tutanağına işlenmesiyle (şerh edilmesiyle) de gerçekleştirilebilir. Bu kapsamda muhalefetin, yalnız tutanağına geçirilmek suretiyle değil, ayrı bir dilekçeyle de (muhalefet yazısı) bildirilmiş ve tutanağına eklenmiş olması mümkündür⁷⁸. Zira ilgili Yönetmelik’te, muhalefetin tutanağına geçirilmesine ilişkin olarak ayrıca, “*Toplantıda alınan kararlara muhalif kalarak, muhalefet şerhi yazmak isteyenlerin şerhleri tutanağına yazılır veya yazılı olarak verilen muhalefet şerhleri tutanağına eklenir. Tutanağına şerh koyan pay sahibinin adı ve soyadı yazılarak, muhalefet şerhinin ekli olduğu belirtilir. Tutanağına eklenen muhalefet şerhi de toplantı başkanı ve Bakanlık temsilcisi bulunan toplantılarda Bakanlık temsilcisi tarafından imzalanır*” düzenlemesine yer verilmiştir (BTY m. 26/4). Yönetmelik ekindeki iç yönerge örneğinde ise “*Toplantıda alınan kararlara olumsuz oy veren ve bu muhalefetini tutanağına geçirtmek isteyenlerin adı, soyadı ve muhalefet gerekçeleri*

⁷⁵ Nitekim uygulamada bu yönde savunmalara rastlanmaktadır. Y. 11. HD, 17.07.2018, E. 2016/9529, K. 2018/5070 (karararama.yargitay.gov.tr).

⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. BAHTİYAR, 2019, s. 42-47.

⁷⁷ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, 2021, s. 259, dn. 353.

⁷⁸ “*Genel kurul kararının iptalini isteyen, genel kurulda muhalif kalması ve tutanağına geçirtmesi veya ayrı bir dilekçe vererek muhalefetini açıklaması gerekmektedir*” Y. 11. HD, 06.03.2012, E. 2012/13003, K. 2012/3314. Aynı yönde bkz. Y. 11. HD, 24.04.2013, E. 2013/3487, K. 2013/8043 (ERİŞ, 2017, s. 2322).

tutanağa yazılır” (BTY Ek-5 İç Yönerge Örneği, m. 13/6), “Muhalefet gerekçesinin yazılı olarak verilmesi halinde, bu yazı tutanağa eklenir. Tutanakta, muhalefetini belirten ortağın veya temsilcisinin adı, soyadı yazılır ve muhalefet yazısının ekte olduğu belirtilir. Tutanağa eklenen muhalefet yazısı toplantı başkanlığı ve katılmışsa Bakanlık temsilcisi tarafından imzalanır” (BTY Ek-5 İç Yönerge Örneği, m. 13/7) ifadeleri yer almıştır. Bu kapsamda pay sahibinin ayrı bir muhalefet yazısını toplantı başkanlığına sunmasıyla da muhalefet koşulunun sağlanmış olacağı açıklığa kavuşmaktadır.

Bu noktada genel kurul iç yönergesiyle belirlenen muhalefet usulüne uyulmamasının, muhalefet koşulunun geçerliliğini etkileyip etkilemeyeceği sorusu gündeme gelecektir. TTK m. 419/2 uyarınca çıkarılan genel kurul iç yönergesinde, uygulamada çoğu kez muhalefetin açıklanma şekline ilişkin düzenlemelere de yer verilmektedir. İç yönergede, örneğin muhalefetin gerekçeli olacağı ve pay sahibi tarafından ayrıca imzalanacağı şeklinde bir hüküm kabul edilerek, muhalefet ek bazı şartlara bağlanmış olabilir. TTK m. 419/2 (ve BTY m. 40/3, 40/4) kapsamında iç yönerge, yönetim kurulu tarafından hazırlandıktan sonra genel kurulun onayı ile yürürlüğe girmekte, tescil ve ilan edilmektedir. Anılan düzenleme kapsamında bir iç yönerge çıkarılması zorunlu olsa da iç yönerge hükümlerine uyulmamasının sonuçlarına dair bir açıklık bulunmamaktadır. İç yönergeye aykırı genel kurul kararlarının iptal edilebilir olup olmadığı hususunda bir açıklık bulunmamaktadır⁷⁹. Kanımızca iç yönergede belirlenen usule uyulmamasının iptal davası açma hakkını ortadan kaldırmayacağını söylemek mümkündür. Zira iç yönerge, anonim şirketin yapısı içerisinde ikincil nitelikte bir düzen metnidir. TTK m. 419/2 uyarınca çıkarılan bir iç yönergenin, pay sahiplerinin vazgeçilemez nitelikteki haklarını ihlâl etmemesi ve kısıtlamaması gerekir⁸⁰. Bu kapsamda pay sahiplerinin muhalefetinin daha sıkı şekil şartlarına bağlanmasına yönelik iç yönerge hükümlerinin hükümsüz sayılması gerekecek ve bu hükümler herhangi bir hukuki sonuç meydana getirmeyecektir.

⁷⁹ Genel kurul iç yönergesine aykırılık hâlinin genel kurul kararının iptali sebebi olmayacağı yönünde bkz. MOROĞLU, 2020, s. 240. Aksi görüşte KORKUT, 2012, s. 25-26. Ayrıca karş. KIRCA, 2022, s. 53, N. 93; REIMER, 1998, s. 61, N. 120.

⁸⁰ İptal davası açma hakkına ilişkin hükümler bakımından aynı doğrultuda bkz. FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, 1996, § 25, N. 39.

Muhalefetin, iptali istenen karara yönelik olması⁸¹ da iptal davası açma hakkının korunması bakımından göz önünde bulundurulması gereken bir diğer esastır. Genel kurulda birden fazla karar alınmış, pay sahibi bu kararlardan bazılarında olumsuz bazılarında olumlu ya da çekimser oy vermiş yahut oy vermemiş ise ancak olumsuz oy verdiği kararlar yönünden ve muhalefet koşulunu yerine getirmiş ise iptal davası açabilecektir⁸². Zira pay sahibinin genel kurulda alınan kararlardan birine, birkaçına ya da tümüne olumsuz oy vererek muhalefetini tutanağa geçirtmesi mümkündür.

Birden fazla karara muhalefet, ayrı ayrı ya da topluca tutanağa geçirilebilir⁸³. Ancak bu durum, az sonra ele alınacağı üzere, daha ilk gündem maddesine karşı toplu muhalefet yazısının sunulmasıyla, muhalefetin “peşinen muhalefet” olarak adlandırılmasına ve geçersiz kabul edilmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle Yargıtay kararları ekseninde konuya yaklaşıldığında, kararların tamamına yönelik muhalefet (toplular muhalefet) ancak muhalefet edilecek tüm kararlar alındıktan sonra gerçekleştirilebilecektir.

B. Karara Olumsuz Oy Verdiği İsmen Anlaşılan Pay Sahibinin Muhalefet Koşulunu Yerine Getirmiş Sayılıp Sayılmayacağı Sorunu

TTK m. 422 uyarınca, genel kurul toplantı tutanağı, olumlu ve olumsuz oyların sayılarını içerecek şekilde hazırlanır. Bu kapsamda genel kurul toplantı tutanağında, olumsuz oy veren pay sahiplerinin hangileri olduğunun gösterilmesi, gerekli olmadığı gibi mutad da değildir. Hâl böyle olunca TTK m. 446/1-a düzenlemesinde hem karara

⁸¹ SCHÄFER, 2021, AktG § 245, N. 38.

⁸² Aynı yönde bkz. KIRCA, 2022, s. 149, N. 242.

⁸³ ENGLISH, 2022, AktG § 245, N. 14; KOCH, Jens, *Beck'sche Kurz-Kommentare, Aktiengesetz*, Begründet von HÜFFER, Uwe; Bearbeitet von KOCH, Jens, 16. Auflage, C. H. Beck, München, 2022, AktG § 245, N. 14; PRIESTER, 2001, s. 665; MOROĞLU, 2020, s. 274; SCHÄFER, 2021, AktG § 245, N. 40; YANLI, 2021, s. 8; YILDIRIM, 2016, s. 408; ZÖLLNER, 1976, AktG § 245, N. 36. Bu kapsamda her bir karar için ayrı ayrı iptal davası da ikame edilebilir (KIRCA, 2022, s. 133, N. 214 ve s. 157, N. 253; MOROĞLU, 2020, s. 263). “Somut olayda 26/10/2010 tarihli genel kurula ilişkin toplantı tutanağı incelendiğinde, davacının evvela olumsuz oy kullandığı, bilahare muhalefet şerhini ibraz ettiği ve muhalefet şerhinin de tutanağa eklendiği görülmüştür. Davacı her bir gündem maddesinin oylanmasından sonra muhalif kaldığını belirttiğinden ayrıca toplantı sonunda da yeniden muhalefet şerhi yazması gerekmez. Bu durumda mahkemece usulüne uygun muhalefet şerhi bulunduğu kabul edilerek uyumsuzluğun esasını incelenmek suretiyle hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir” Y. 11. HD, 10.02.2014, E. 2013/12250, K. 2014/2149 (karararama.yargitay.gov.tr).

olumsuz oy verme hem muhalefetini tutanağa geçirtme koşulları aynı anda sayılmıştır ve aralarındaki “ve” bağlacı bu iki koşulun birlikte aranmasını gerektirmektedir. Bu nedenle pay sahibi, sadece olumsuz oy vermekle aynı zamanda muhalefet koşulunu da sağlamış olmayacaktır⁸⁴. Genel kurul toplantı tutanağında olumsuz oylar yalnız sayısal olarak belirtilmişse, yani kimin/kimlerin olumsuz oy verdiği belli olmuyorsa muhalefetin açıkça belirtilmesi gerektiği hususunda şüphe yoktur.

Bu noktada, genel kurul toplantı tutanağından, olumsuz oy verdiği ismen anlaşılan kimsenin ayrıca bir muhalefet belirtmesinin gerekli olup olmadığı sorunu gündeme gelmektedir. Yargıtay kararlarında olumsuz oy verdiği anlaşılan kimsenin muhalefetini usulen tutanağa geçirtmemiş olması hâlinde iptal davası açma hakkının kullanılamayacağı kabul edilmektedir⁸⁵. Öğretide -bizim de *de lege lata* katıldığımız- bir görüş de bu doğrultudadır⁸⁶. Bu düşünce kapsamında bazı yazarlar tarafından, söz konusu şartların aranmasının TMK m. 2 gereği olduğu; karara olumsuz oy vermeyen ve bu muhalefetini tutanağa geçirtmeyen pay sahibinin bu davranışının çelişkili davranış oluşturacağı ve TMK m. 2’yi ihlâl edeceği belirtilmiştir⁸⁷. Aksi görüşteki yazarlara göre ise olumsuz oy kullanan pay sahipleri tutanaktan anlaşılabilir ise muhalefetin tutanağa

⁸⁴ ENGLISH, 2022, AktG § 245, N. 13; İMREGÜN, 1961, s. 166.

⁸⁵ “... somut olayda, anılan karar aleyhinde davacılar tarafından olumsuz oy verilmişse de oylama sonrasında tutanağa geçirilen muhalefetleri bulunmadığı gibi...” Y. 11. HD, 01.04.2021, E. 2020/2074, K. 2021/3208. Aynı yönde bkz. Y. 11. HD, 04.02.2021, E. 2020/1528, K. 2021/880; “...ret oyu kullanılmasının alınan karara muhalif olduğu anlamını taşımamasına...” Y. 11. HD, 08.12.2015, E. 2014/18887, K. 2015/13122 (emsal.yargitay.gov.tr). “Paydaşın karar hakkında sadece red oyu kullanması ve bu hususun tutanak içinde belirtilmesi karara muhalif kalınarak bu hususun zapta geçirilmesi anlamına gelmez. Zira muhalif oya rağmen çoğunlukla alınan karar sonradan muhalefet edilmeyebilir” Y. 11. HD, 08.12.1988, E. 1988/3761, K. 1988/7548. (BATİDER, C. XIV, S. 4, Aralık 1988, s. 107-109; MOROĞLU/KENDİGELEN, 2014, s. 345); Y. 11. HD, 12.12.2019, E. 2018/2304, K. 2019/8134 (İÜHF Kararlar, 2019, s. 205-206); Y. 11. HD, 11.02.2016, E. 2016/3880, K. 2016/1386; Y. 11. HD, 06.10.2015, E. 2015/13357, K. 2015/9986 (ERİŞ, 2017, s. 2317-2318).

⁸⁶ ARSLANLI, 1960, s. 86; ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), 2021, s. 608, N. 741a; DOMANIÇ, 1988, s. 886; KIRCA, 2022, s. 152, N. 246. Y. 11. HD, 08.12.1988, E. 1988/3761, K. 1988/7548 sayılı kararın karşı oy yazısında başkan Yavuz Okçuoğlu ile üyelerden Hüseyin Deniz tarafından da “Davacının alınan karara muhalif kaldığı tutanakta ismen belirtilmiş bulunduğu göre dava şartı yerine getirilmiş olduğu kabul edilmek gerekir” şeklindeki karşı oy yazısı ile bu yönde görüş bildirilmiştir (BATİDER, C. XIV, S. 4, Aralık 1988, s. 109). Alman hukukunda olumsuz oy vermenin muhalefet yerine geçmeyeceği hususunda bkz. VATTER, 2022, N. 27.

⁸⁷ DUBS/TRUFFER, 2016, Art. 706, N. 6; KIRCA, 2022, s. 148, N. 238.

geçirilmesi şartı gerçekleşmiş sayılır⁸⁸. Anılan düşünce uyarınca, muhalefetin tutanağa geçirilmesi, muhalif kalan kimselerin belirtilmesi suretiyle gerçekleştirilmiş olabilir. Kanımızca, ilk bakışta bu şekildeki bir yorumun kanun koyucunun amacına uygun olduğu düşünülebilirse de kanunun açık lafzı karşısında böyle bir sonuca varmak pek mümkün gözükmemektedir. Zira kanun koyucu, TTK m. 446/1-a düzenlemesinde mehaz düzenlemelerden ayrılmak suretiyle olumsuz oy ve muhalefet koşullarının varlığını aynı anda (kümülatif şekilde) aramıştır. Söz konusu hükmün, mehaz hukuklarda karşılığı bulunmamasına rağmen mülga 6762 sayılı TTK döneminden bu yana korunması, bilinçli bir tercihe dayandığını sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Ancak söz konusu tercih yerinde değildir ve çoğu kez pay sahibinin dava açma hakkının önünde gereksiz bir usuli engel olarak belirmektedir. Bu nedenle, olması gereken hukuk bakımından (*de lege ferenda*) olumlu oy vermemiş olma ve muhalefet koşullarının alternatifli olarak aranması daha uygun olacaktır.

C. Muhalefetin Zamanı ve Peşinen Muhalefetin Geçerliliği Sorunu

1. Yargıtay Uygulaması ve Öğretideki Görüşler

TTK m. 446/1-a düzenlemesinde muhalefetin zamanına yönelik bir sınırlama bulunmamaktadır. Hükümde “*Toplantıda hazır bulunup da karara olumsuz oy veren ve bu muhalefetini tutanağa geçirten...*” pay sahiplerinin iptal davası açabileceğinden söz edilmiştir.

⁸⁸ BAHTİYAR, 2020, s. 211; MOROĞLU, 2020, s. 270; NOMER, 2008, s. 163-164; OKÇUOĞLU, 1985, s. 271; YANLI, 2021, s. 14-15; YILDIRIM, 2016, s. 405. *İmregün*'ün eserlerinde farklı görüşlerine rastlanmakla birlikte, son olarak bu yönde görüş bildirdiği anlaşılmaktadır. Olumsuz oy kullandığı tutanaktan anlaşılan pay sahibinin ayrıca muhalefetinin aranmasına gerek olmadığı yönünde bkz. İMREGÜN, 1995, s. 130. Aksi yönde bkz. İMREGÜN, 1989, s. 171; İMREGÜN, 1961, s. 166. Farklı görüşlere dair tespit için bkz. NOMER, 2008, s. 163, dn. 819. *Kendigelen* tarafından kaleme alınan bir bilirkişi raporunda ise, pay sahibinin karara muhalif kalıp bunu tutanağa geçirtmesi ile muhalefet koşulunun yerine getirilmiş olacağı ifade edilmiştir. Bkz. KENDİGELEN, Abuzer, “İbra Kararının İptali/Oydan Yoksunluk”, **Hukukî Mütalâalar**, C. X, 2008-2009, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2012, s. 130-131. İptal davasında davalı şirketin, pay sahibinin olumsuz oy kullanmasını maddi bir vakıa olması nedeniyle her türlü delille ispatlayabileceği; olumsuz oy verenlerin tutanakta belirtilmesinin de ancak ispata yaracağı yönünde ayrıca bkz. ERİŞ, 1995, s. 450; KIRCA, 2022, s. 154, N. 249. Bu kapsamda muhalefetin tutanağa geçirilmesi ispat açısından önemlidir. Ancak talebe rağmen tutanağa geçirilmemiş bir muhalefet de (bu durumun ispat edilmesi hâlinde) geçerli kabul edilebilecektir. Böyle bir vakıa her türlü delille ispat edilebilir. Bu yönde bkz. KUBIS, 2022, § 130, N. 9; SCHÄFER, 2021, AktG § 245, N. 39; ZÖLLNER, 1976, AktG § 245, N. 37.

Yargıtay'ın yerleşik hâle gelen içtihatlarında, muhalefetin tutanağa geçirilmesinin dava şartı olduğu ve bu şartın gerçekleşebilmesi için muhalefetin alınan karardan sonra tutanağa geçirilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁸⁹. Kararlarda, “*peşinen muhalefet*”⁹⁰ olarak adlandırılan, henüz karar alınmadan önceki muhalefetin geçerli olmadığına hükmedilmektedir. Burada peşinen muhalefet olarak nitelendirilen durum, toplantının devamı sırasında ve fakat kararın alınmasından önceki muhalefet açıklamasıdır.

Yargıtay'ın peşinen muhalefetin geçersiz olduğuna yönelik kararlarında, toplantı tutanağına muhalefetini açıkça ve hatta gerekçeleriyle yazdıran pay sahiplerinin dahi bu muhalefeti oylamadan sonra alınan kararın veya toplantı tutanağının altına yazdırtmadığı gerekçesiyle iptal davası açamayacağı kabul edildiği görülmektedir⁹¹. Kararlar uyarınca, henüz karar verilmeden önce açıklanan muhalefet öneriye karşıdır ve “*alınan kararlara karşı muhalif kalma*” koşulunu sağlamamaktadır⁹². Kanunda, “*alınan*

⁸⁹ Y. 11. HD, 05.04.2021, E. 2020/5859, K. 2021/3295 (Sinerji); Y. 11. HD, 13.03.2019, E. 2017/5392, K. 2019/2128 (Sinerji); Y. 11. HD, 07.04.2016, E. 2016/3934, K. 2016/3785 (Kazancı); Y. 11. HD, 07.04.2016, E. 2015/8152, K. 2016/3842 (BATİDER, C. XXXII, S. 2, Haziran 2016, s. 308-310).

⁹⁰ “...muhalefetin tutanağa geçirilmesi yolundaki dava şartının gerçekleşebilmesi için muhalefetin alınan karardan sonra tutanağa geçirilmesi gerekmez. Bu görüş, karara peşinen muhalefet olmaz şeklinde açıklanabilir” Y. 11. HD, 19.06.2019, E. 2018/2156, K. 2019/4580. Aynı yönde Y. 11. HD, 14.01.2020, E. 2019/2145, K. 2020/357; Y. 11. HD, 03.04.2019, E. 2018/375, K. 2019/2622. Kararlar için bkz. karararama.yargitay.gov.tr. Aynı yönde bkz. Y. 11. HD, 02.12.2014, E. 2014/9351, K. 2014/18769 (ERİŞ, 2017, s. 2319).

⁹¹ “Oylama öncesi yapılan görüşme sırasında bir öneriye karşı olunduğunun belirtilmesi veya ret oyu kullanılması alınan karara muhalif olduğu anlamını taşımamaktadır. Dairemizin yerleşmiş kararlarında da oylama öncesi peşin muhalefetin olmayacağı istikrarlı bir şekilde kabul edilmiştir.

Somut olayda, davacı dava konusu genel kurul kararlarına, gerekçelerini de açıklayarak karşı olduğunu ifade etmiş ve oylama öncesinde "Susan'ın muhalefetiyle" ibaresi tutanağa yazılmış ise de, oylamadan sonra alınan kararın veya toplantı tutanağının altına karara muhalefetini yazdırtmamıştır. Bu durumda, dava şartı sayılan muhalefet şerhinin şekle uygun olarak sunulmadığı, davacının kararlara olumsuz oy vermesine rağmen karara muhalefetini tutanağa geçirtmediği ve bu haliyle kanunun aradığı toplantıya katılan üyenin karara ret oyu kullanarak muhalif kalması ve bu keyfiyeti zapta geçirmesi şartının sağlanmadığı hususu gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, hükmün resen bozulması gerekmiştir” Y. 11. HD, 21.01.2021, E. 2019/2293, K. 2021/275 (Sinerji).

⁹² “Kararların iptalini düzenleyen anılan madde hükmüne göre toplantıda hazır bulunup da alınan karara muhalif kalan ve bu durumu toplantı tutanağına geçiren ortağın söz konusu kararlara karşı iptal davası açma hakkının olduğu belirtilmiştir. Somut olayda, davacı ortağın genel kurulda kendisini vekili aracılığıyla temsil ettirdiği, vekilin iptali istenen maddeye yönelik olarak daha karar alınmadan önce karşı çıktığı, bu şekilde muhalefet durumunun öneriye karşı olup, kararın alınmasından sonra yapılmış bir karşı çıkmanın (muhalefet) bulunmadığı, bu durumda iptal davası açabilmek için kanunun aradığı “alınan kararlara muhalif kalma” koşulunun yerine getirilmediği anlaşıldığından, dava konusu genel kurul kararı bakımından yapılan iptal isteminin dava koşulu yerine getirilmediğinden reddine karar verilmesi gerekirken, mahkemece yazılı gerekçeyle reddine karar verilmesi doğru değilse de bu

kararlara karşı muhalif kalma” şeklinde ya da bu anlama gelecek bir ifade yer almamasına rağmen, söz konusu uygulama mülga 6762 sayılı TTK döneminden bu yana yerleşik hâle gelmiştir. Ancak istisnai olarak, son yıllarda bu yönde verilen bir kararın karşı oy yazısında aksi görüşe rastlanmaktadır⁹³.

Öğretide ise bu hususta fikir birliği bulunmamaktadır. Konu hakkındaki *ilk görüş*, kararın alınmasından önce sadece bir önerinin söz konusu olduğu düşüncesiyle, peşinen verilen muhalefet kayıtlarının geçerli olmayacağı yönündedir⁹⁴. Bu görüşteki bazı yazarlar, muhalefetin ancak kararın alınmasından sonra mümkün olabileceği ve henüz ortada bir karar yokken muhalefetin mümkün olmadığı gerekçesine dayanırken⁹⁵; bazı yazarlar ise, karara peşinen muhalefet edilmesinin TMK m. 2/2 uyarınca hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceğinden geçerli kabul edilmeyeceği düşüncesindedir⁹⁶.

Bizim de iştirak ettiğimiz *karşı görüşe göre* ise, muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulunun sağlanması bakımından, muhalefetin zamanı önemli değildir⁹⁷. Bu görüş

konudaki ret kararı sonucu itibarıyla doğru olduğundan davalı vekilinin karar düzeltme isteminin kabulü ile Dairemizin 06.03.2018 tarih 2016/8115 E. 2018/1689 K. sayılı bozma ilamının kaldırılarak hükmün yukarıda açıklanan değişik gerekçe ile onanmasına karar vermek gerekmiştir” Y. 11. HD, 16.01.2020, E. 2018/3433, K. 2020/468. Aynı yönde Y. 11. HD, 07.12.2017, E. 2017/3253, K. 2017/7015 (Sinerji); Y. 11. HD, 01.02.2001, E. 2000/9117, K. 2001/683 (YKD, C. 27, S. 9, 2001, s. 1355-1356; MOROĞLU/KENDİGELEN, 2014, s. 347).

⁹³ Muhalefetin dava şartı olduğu ve peşinen muhalefetin öneriye karşı çıkma sayılacağı yönündeki Y. 11 HD, 07.11.2019, E. 2019/2841, K. 2019/6994 sayılı kararının karşı oy yazısında: “...*genel kurul toplantı tutanağında gündemin 7. maddesinin görüşmeleri sırasında davacının eleştirilerini açıkça gösterip oylamada da ret oyu kullanması nedeniyle TTK'nın 446/1. maddesinde öngörülen koşulların sağlanmış bulunmasına, anılan maddede açıkça muhalefet şerhinin görüşme sonunda verileceği yönünde bir koşul bulunmaması...*” düşüncesiyle karara muhalefet edilmiştir. Bkz. İÜHF Kararlar, 2019, s. 208.

⁹⁴ ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), 2021, s. 608, N. 741b; PULAŞLI, 2021, s. 368-369, N. 154; PULAŞLI, 2022, s. 1105, N. 114; ŞENER, 2020, s. 278; ŞENER, 2019, s. 538; YİĞİT, İlhan, “Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü”, **Yürürlüğünün 5. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu** (Tebliğler ve Tartışmalar) 20 Ekim 2017, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, s. 33.

⁹⁵ PULAŞLI, 2022, s. 1105, N. 114; ŞENER, 2020, s. 278.

⁹⁶ ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), 2021, s. 608, N. 741b.

⁹⁷ ARSLANLI, 1960, s. 86; KIRCA, 2022, s. 155, N. 251; YANLI, 2021, s. 27-32; YILDIRIM, 2016, s. 413. *Moroğlu*, anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğüne dair eserinde, peşinen muhalefetin mümkün olup olmadığı hususunda açık bir görüş bildirmemiş; ancak “*Karara muhalefet genel kurul toplantı tutanağının yetkililerce (özellikle toplantı başkanı ve bakanlık temsilcisi tarafından) imzalanmasına kadar, oylama sonucunun açıklanmasından önce dahi tutanağa yazdırılabilir*” açıklamasında bulunmuştur. Söz konusu açıklamalar “*Alınan ve alınacak olan kararlar ilgili muhalefet açıklaması doğal olarak karara muhalif olan pay sahibinin istemi üzerine toplantı başkanlığınca tutanak metnine yazdırılacaktır*” şeklinde devam ederken, “*alınacak karar*”a muhalefetin de mümkün olduğu

uyarınca, genel kurul toplantısı sırasında açıklanan muhalefet, alınmış ya da alınacak (müstakbel) bir karara yönelik olabilir. Açıklanan nedenle genel kurulda toplantı başkanlığının oluşturulup toplantıya vaziyet etmesinden, toplantının kapatıldığı ana kadar; oylama sonucunun açıklanmasından önce dahi⁹⁸ muhalefetin tutanağa geçirilmesi mümkün kabul edilmelidir⁹⁹.

Mehaz Alman hukukunda da (tespit edebildiğimiz kadarıyla bir yazar hariç¹⁰⁰) hâkim görüş peşinen muhalefetin geçerli kabul edilmesi doğrudur¹⁰¹. Alman Federal Mahkemesi'nin ve istinaf mahkemelerinin kararlarında da karar alınmadan açıklanan muhalefetin geçerli kabul edildiği görülmektedir¹⁰². Kaldı ki Alman hukukunda genel eğilim, muhalefet şerhinin aranmadığı hâllerin genişletilmesi yönündedir¹⁰³. İsviçre

belirtilmiştir. Söz konusu açıklamadan henüz karar verilmeden (peşinen) gerçekleştirilen muhalefetin, *Moroğlu* tarafından da geçerli kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bkz. MOROĞLU, 2020, s. 274.

⁹⁸ MOROĞLU, 2020, s. 274.

⁹⁹ KIRCA, 2022, s. 156, N. 252; MOROĞLU, 2020, s. 274. Muhalefetin toplantı sırasında mümkün olması açısından bu yönde açıklama için bkz. ŞENER, 2020, s. 272. Alman hukukunda, sürpriz bir karar alınarak toplantının aniden sonlandırıldığı hâllerde, muhalefetin bir an önce gönderilmek kaydıyla geçerli olabileceği kabul edilmektedir. Bkz. ENGLISH, 2022, AktG § 245, N. 16; SCHÄFER, 2021, AktG § 245, N. 37.

¹⁰⁰ *Kubis* tarafından, genel kurul toplantı tutanağına ilişkin olarak AktG § 130 kapsamındaki açıklamalar sırasında, muhalefetin zamanının uygulamada halen belirsiz olduğu, kesin olan tek şeyin muhalefetin genel kurul toplantısı sırasında gerçekleştirilmesi gereği olduğu belirtilmiştir. Toplantının başlamasından önce (bu yönde bkz. LG Frankfurt AG 2005, 51 (52)) ve toplantının sona ermesinden sonra (bu yönde bkz. LG Frankfurt NZG 2006, 438 (439); LG Köln AG 1996, 37) muhalefet mümkün değildir. Bununla birlikte yazara göre, AktG § 245.1 düzenlemesi, mevcut olan bir karara muhalefeti gerektirmektedir. Söz konusu görüş, temelde pay sahibinin alınacak karar hakkında düşünmesini sağlama düşüncesine dayanmaktadır. Bkz. KUBIS, 2022, § 130, N. 9. Bu yönde bkz. LG Frankfurt a.M. NZG 2005, 721 = ZIP 2005, 991 (992); NZG 2006, 438 (439).

¹⁰¹ DRESCHER, 2021, AktG § 245, N. 8; ENGLISH, 2022, AktG § 245, N. 15; KOCH, 2022, AktG § 245, N. 14; NOACK, Ulrich, "Der Widerspruch des Aktionärs in der Hauptversammlung", *Die Aktiengesellschaft*, 1989, s. 81; PRIESTER, 2001, s. 665; SCHÄFER, 2021, AktG § 245, N. 40; ZÖLLNER, 1976, AktG § 245, N. 36; VATTER, 2022, AktG § 245, N. 29.

¹⁰² NZG 2007, s. 908, N. 6; NJW 2009, s. 2209, N. 17 (YANLI, 2021, s. 25, dn. 66). Ayrıca bkz. BGH NZG 2007, 907 Rn. 6 = ZIP 2007, 2122; OLG Jena AG 2006, 417 (419 f.) = NZG 2006, 467 (468 f.); OLG München NZG 2006, 784 (785); KUBIS, 2022, § 130, N. 9, dn. 25.

¹⁰³ ZÖLLNER, 1976, AktG § 245, N. 35-38. Ayrıca bkz. YANLI, 2021, s. 33. Muhalefet koşulunun, genel kurulların gerçekleştirilmesiyle ilgili daha az bilgi sahibi olan pay sahipleri aleyhine olduğu; özellikle küçük genel kurullarda oluşabilecek psikolojik baskı gibi nedenlerle pay sahibinin muhalefetini açıklamaktan çekinebileceği, bu kapsamda muhalefet koşulunun iptal davası açılması bakımından önemli bir sınırlama teşkil ettiği yönünde bkz. ZÖLLNER, 1976, AktG § 245, N. 43-44. Muhalefet koşuluna yönelik eleştiriler ve kaldırılması tavsiyesi hakkında ayrıca bkz. SCHÄFER, 2021, AktG § 245, N. 36.

hukukunda ise, iptal davası açılabilmesi için muhalefet şartı aranmadığından bu şekilde bir tartışmaya rastlanmamaktadır.

2. Değerlendirme ve Görüşümüz

Uygulamada, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin "*peşinen muhalefet*"in geçersiz olacağı yönündeki yerleşik içtihadı karşısında pay sahipleri tarafından açılan iptal davalarının büyük bir bölümünün "*muhalefet şerhinin tutanağa geçirilmesi*" koşulunun sağlanmadığı gerekçesiyle, esasa girilmeksizin usulden reddedildiği görülmektedir. Kanımızca, muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulunun sağlanmasına yönelik dar yorum, her şeyden önce hukuki güvenlik ilkesini zedeler niteliktedir. Dolayısıyla "*peşinen muhalefet geçersizdir*" şeklindeki görüşe katılmak mümkün değildir. Bu düşüncemiz, pek çok gerekçeye dayanmaktadır.

Öncelikle, Yargıtay kararlarında belirtilenin aksine, TTK m. 446/1-a düzenlemesinde "*alınan kararlara muhalif kalma*" şeklinde dar yorumlanabilecek bir koşul mevcut değildir. Anılan hükümde aranan koşul, kanunun lafzında amacına uygun olarak yer aldığı üzere¹⁰⁴, karara olumsuz oy veren ve "*muhalefetini tutanağa geçiren*" pay sahiplerinin iptal davası açabileceği yönündedir. Bu bakımdan, toplantı devam ederken muhalefetin açıklandığı anın muhalefet koşulunun yerine getirilmesinde bir etkisinin bulunmadığının kabulü gerekmektedir. Nitekim öğretide isabetli olarak belirtildiği üzere, "*peşinen muhalefet olmaz*" şeklinde, genel kabul görmüş bir evrensel kural da bulunmamaktadır¹⁰⁵.

Yargı kararlarında, henüz karar alınmadan önceki muhalefetin, öneriye karşı olduğu ifade edilmekte ise de muhalefetin karara ya da öneriye yönelik olması arasında bir ayrım yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Burada olumsuz oy, öneriye karşı o pay sahibi tarafından verilen cevabı ifade etmekte, muhalefet de bu olumsuz iradeyi belirginleştirmektedir. Muhalefet koşulunun getiriliş amacı, karara önceden muhalefet edilmesini önlemek değil, karara olumsuz oy verenlerin kimler olduğunu açıklığa

¹⁰⁴ Kanun koyucunun pay sahipliği haklarının kullanılmasında muhalefet şartının arandığı düzenlemelerdeki çelişkiler ve bu düzenlemelerin bilinçli bir sistem tercihiyle dayanmadığı yönündeki değerlendirme bkz. GÖKTÜRK, 2017, s. 74.

¹⁰⁵ YANLI, 2021, s. 29.

kavuşturmak ve bu hususta dava açılma ihtimaline karşı diğer pay sahiplerinin uyarılmasını sağlamaktır. Zira muhalefet, toplantıda bulunan diğer pay sahiplerinin, kararın hukuka uygun olması için özen göstermesine neden olabilecektir¹⁰⁶. Söz konusu amacın gerçekleşmesi bakımından, muhalefetin karar alınmasından sonra tutanağa geçirilmesinin rolünün, karar alınmadan önceki muhalefete göre daha zayıf olduğu dahi söylenebilir. Böylece peşinen muhalefet, kanun koyucunun amacını gerçekleştirmeye elverişli ve hatta kararın alınmasından sonraki muhalefete göre daha amaca uygundur. Kaldı ki pay sahibinin muhalefetin tutanağa geçirilmesi ya da muhalefet yazısının tutanağa eklenmesi isteminin, hâkim pay sahiplerince engellenmesi de ihtimal dahilindedir. Böyle bir hâlin ispatı, her türlü delille mümkün olsa da¹⁰⁷ pratikte güçlük arz edebilecektir.

Peşinen muhalefet, bizatihi karar alınmadan önce ileri sürülmüş olması nedeniyle hakkın kötüye kullanılması yasağına (TMK m. 2/2) aykırılık da teşkil etmemektedir. Öyle ki pay sahipleri, genel kurul toplantısı öncesinde gündemden haberdar olduklarından, çoğu kez sonucunu tahmin edebilecekleri bir oylamayla karşı karşıya kalacaklardır. Bu nedenle muhalefetin önceden hazırlanarak, özellikle kararın müzakeresi sırasında sunulmuş olması, hakkın kötüye kullanılması olarak değil; olsa olsa tedbirli bir davranış olarak nitelendirilebilir. Şüphesiz, her hak gibi anonim şirket genel kurul kararının iptali davası açma hakkı da hakkın kötüye kullanılması yasağına tâbidir¹⁰⁸. Zira hakkın kötüye kullanılması yasağı, hukukun her alanında uygulanabilen, genel ve istisnai nitelikte bir kuralı ifade etmektedir¹⁰⁹. Bu kapsamda somut olayın özelliklerine göre hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırı muhalefet davranışlarıyla karşılaştırılması da mümkün

¹⁰⁶ Bkz. NOACK, 1989, s. 80; YILDIRIM, 2016, s. 413.

¹⁰⁷ Böyle bir durumda pay sahibinin bu hususu ispatlamak suretiyle dava açması mümkündür. İspat ise maddî vakiyaya ilişkin olduğundan, tanık dâhil her türlü delille gerçekleştirilebilir. Y. 11. HD, 21.01.2002, E. 2002/8075, K. 2002/327 (İKİD, Nisan 2003, s. 1785-1786; MOROĞLU/KENDİGELEN, 2014, s. 347); Y. 11. HD, 06.03.2012, E. 2012/12003, K. 2012/3314 (ERİŞ, 2017, s. 2322). Aynı yönde bkz. KIRCA, 2022, s. 150, N. 242.

¹⁰⁸ FREI, 1962, s. 113; MOROĞLU, 2020, s. 260; NOMER, 2008, s. 159; PULAŞLI, 2022, s. 1101, N. 102; REIMER, 1998, s. 52, N. 81.

¹⁰⁹ Bkz. AKYOL, Şener, **Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı**, 2. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006, s. 16-17.

olmakla birlikte, muhalefetin karar verilmeden önce açıklanması tek başına hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırılık olarak nitelendirilmeye elverişli değildir.

Karar alınmasından sonraki muhalefetin, kararın müzakere edilmesini ve üzerinde düşünülmesini sağlama amacından da söz edilebilir¹¹⁰. Ancak bu durum, pay sahibinin, gündeme bağlı kalınarak yapılan bir toplantıda, müzakere aşamasındaki muhalefetinin dahi geçerli kabul edilmemesini gerektirmemelidir. Oylama sonucunu beklenmeden muhalefetin bildirilmesi, ancak pay sahibinin bu husustaki bir tercihi olarak değerlendirilebilir ve daha üstün bir menfaati zedeler nitelikte değildir.

Bilindiği üzere, anonim şirket genel kurul kararlarının iptali kararı yenilik doğurucu bir karardır ve bu karar ile birlikte iptal edilen genel kurul kararı geçmişe etkili olarak ortadan kalkmış olur. İptal kararı verilinceye kadar TTK m. 448 ve 449. maddelerde öngörülen ilan, teminat, kararın yürütülmesinin geri bırakılması gibi imkânlar kapsamında kararların iptalinin işlem güvenliği bakımından yaratabileceği sakıncalar da minimuma inmektedir. Bu kapsamda TTK m. 445 uyarınca iptali gereken bir karar karşısında pay sahibinin korunması düşüncesi ön planda olmalı; kanun hükümlerinin yorumunda da pay sahipliği haklarının korunması yönünde bir yorum tercih edilmelidir. Muhalefet koşulu, pay sahibinin iptal davası açma hakkını kullanabilmesi bakımından usuli bir koşuldur. Hukukta usulün, çoğu kez esasa mukaddem olmasına rağmen, esas gerçekleştirilmek için var olduğunu bu değerlendirmede gözden uzak tutmamak gerekir. Bu kapsamda, vazgeçilemez nitelikte bir pay sahipliği hakkı olan iptal davası açma hakkını düzenleyen TTK m. 446/1-a hükmü de pay sahipleri aleyhine yorumlanmamalıdır. Aksi yöndeki kararlarda, peşinen muhalefetin geçerli kabul edilmeyeceğine ilişkin bir emredici düzenleme varmış gibi hareket edilmekte ise de kanundaki ifadelerden bu şekilde bir sonuç çıkarılması dahi kanımızca mümkün değildir. Hâl böyle olunca en temel vazgeçilemez pay sahipliği haklarından olan iptal davası açma hakkının “*karar alındıktan sonra muhalefet*” şartına bağlanmasının makul bir açıklamasını yapmak oldukça güçleşmektedir. Daha önce Türk öğretisinde hâkim olan bu görüşün, zaman içerisinde ağırlığını kaybettiği ve peşinen muhalefetin geçerli kabul

¹¹⁰ Bu doğrultuda bkz. KUBIS, 2022, § 130, N. 10.

edilmesi gerektiği görüşünün günümüzde baskın hâle geldiği de bu değerlendirmede göz önüne alınması gereken bir diğer husustur. Mevaz düzenlemeler kapsamında da, genel kurul toplantısı sırasında herhangi bir zamanda muhalefetin tutanağa geçirilmesi mümkün kabul edilirken, Türk hukukunda pay sahibinin iptal davası açma hakkının usulen bu denli kısıtlanmasını gerektirecek bir neden bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenle, mülga 6762 sayılı TTK döneminden bu yana yerleşik olan “peşinen muhalefet olmaz” düşüncesine dayalı uygulamadan dönülmesi isabetli olacaktır. Zira toplantının devamı süresince, karara muhalif kaldığı tereddüte yer bırakmaksızın anlaşılan bir pay sahibinin muhalefetine zamanı önemli değildir.

Tabii ki bu noktada karar verilmeden önce açıklanan muhalefetin geçerli kabul edilmesi için kararın da muhalefette karşı çıktığı şekilde olması gerektiği göz ardı edilmemelidir¹¹¹. Öte yandan peşinen açıklanan muhalefetin karara muhalif olma şartını sağlamakla birlikte, olumsuz oy verme koşulunu tek başına sağlamaya yetmeyeceği, mevcut düzenleme kapsamında ayrıca karara olumsuz oy vermek gerektiği de belirtilmelidir.

Külfet getiren kuralların yoruma yer bırakmayacak açıklıkta olması hukukun temel ilkeleri arasındadır¹¹². Buna rağmen bir külfet niteliğinde olan muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulu tartışmalı hâle gelmiştir ve bu tartışmalar temelde, TTK m. 446/1-a düzenlemesinin yeterli açıklık içermemesinden kaynaklanmaktadır. TTK m. 446/1-a düzenlemesinin mevcut hâliyle, peşinen muhalefeti geçerli kabul edecek şekilde yorumlanması mümkün ve gereklidir. Ancak bu hususta fikir birliği bulunmaması ve uygulamada aksi yönde yorumun tercih edilmesi karşısında en doğru çözüm, TTK m. 446/1-a hükmünde değişiklik yapılması olacaktır. Öte yandan TTK m. 446/1-a

¹¹¹ KIRCA, 2022, s. 155, N. 251. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, bir kararında pay sahibinin pay oranlarına yaptığı itirazın muhalefet şerhi sayılmayacağına karar vermiştir. “...genel kurul toplantı tutanağında ise davacının, hisse oranlarının kabul edilmediğine ilişkin ihtirazi kaydının olduğu, bu kaydın muhalefet şerhi sayılmayacağı” yönündeki ilk derece mahkemesi kararının yerinde olduğuna dair Bkz. Y. 11. HD, 13.02.2019, E. 2017/4101 K. 2019/1148 (İÜHF Kararlar, 2019, s. 216).

¹¹² İç yönergeye ilişkin açıklamalarda bu yönde bilgi için bkz. ÇAMOĞLU (POROY/TEKİNALP), 2021, s. 553, N. 685c.

düzenlemesinin kabul edilmesinde mehzaz düzenlemelerden ayrılmayı haklı kılacak bir neden de bulunmamaktadır¹¹³.

Kanımızca, TTK m. 446/1-a düzenlemesinde değişiklik yapılmasını gerektiren hususlar yalnız muhalefetin zamanının belirlenmesinden ibaret de değildir. Düzenlemede olumsuz oy verme ve muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulları birlikte aranmıştır. Ancak öğretide *Moroğlu* tarafından, birçok kez ve haklı olarak belirtildiği üzere, karara olumsuz oy verilmesi yanında, bir de muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulunun aranması iptal davası açma hakkının kullanılmasının gereksiz yere zorlaştırılması, hatta kısıtlanması sonucunu ortaya çıkarmaktadır ve bu durum TTK m. 446 düzenlemesinin temel amacı ile de bağdaşmamaktadır¹¹⁴. Bu kapsamda olumsuz oy ve muhalefet koşullarından birinin varlığı iptal davası açılması için (*de lege ferenda*) yeterli kabul edilmelidir. TTK m. 446/1-a düzenlemesinde bu iki koşul sayılırken aralarında “ve” bağlacı kullanıldığından kanunun lafzı her iki koşulu alternatifli olarak değerlendirmeye elverişli değildir. Ancak olması gereken hukuk bakımından bu iki şarttan birinin varlığı aranmalıdır. Diğer yandan olumsuz oy verme koşulu yerine olumlu oy vermemiş olmak koşulunun getirilmesi daha isabetli olacaktır. Zira karara karşı çekimser oy veren ya da oy kullanmayan bir kimsenin de muhalefetini bildirmek suretiyle iptal davası açmasında TMK m. 2/2 hükmüne aykırılık bulunmayacaktır. Somut olayın özelliklerine göre, çelişkili davranış yasağına aykırılık teşkil etmedikçe, çekimser oy kullanmış olsa dahi karara muhalefetini açıklamış olan bir pay sahibinin iptal davası açabileceğinin kabulü, pay sahipleri demokrasisine daha uygun ve makul bir çözüm şeklidir. Aksi yöndeki hüküm, pay sahibinin iptal davası açma hakkını nedensiz ve ölçsüz şekilde kısıtlamaktadır.

Mehaz Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu’nda da yalnız muhalefet koşuluna yer verilmiş, olumsuz oy verme şartının aranmamış olması bu hususta önemli bir başka dayanaktır (AktG § 245.1). İsviçre hukukunda muhalefet şartının aranmadığı, toplantıda hazır bulunsun bulunmasın her pay sahibinin iptal davası açabileceğinin kabul edildiği;

¹¹³ Gerek 6102 sayılı TTK m. 446 gerekse mülga 6762 sayılı TTK m. 381 gerekçesinde mehzaz kanunlardan ayrılmanın nedenine dair bir ifade bulunmamaktadır.

¹¹⁴ MOROĞLU, 2020, s. 271-272.

Alman hukukunda ise gündem ilan edilmeden önce pay sahibi olmak kaydıyla karara muhalefetin yeterli kabul edildiği göz önüne alındığında, Türk hukuku açısından iptal davası açma koşullarının ağırlaştırılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Bu hususta bir kanun değişikliği gerçekleştirilerek, olumsuz oy verme koşulu ile muhalefet şartının alternatifli şekilde aranması ve muhalefetin zamanı konusunda bir sınır bulunmadığının açıkça ifade edilmesi ile en temel pay sahipliği haklarından birinin kullanılmasının önündeki uzun yıllardır uygulanan engel büyük ölçüde bertaraf edilmiş olacaktır.

SONUÇ

Anonim şirketlerde iptal davası açma hakkı, vazgeçilemez nitelikte bir pay sahipliği hakkıdır. Bu nedenle söz konusu hakkın kısıtlanmasından mümkün olduğunca kaçınmak gerekir. Somut vakılarda, muhalefet koşulunun sağlanıp sağlanmadığı değerlendirilirken tereddüte düşülen hâllerde pay sahipleri lehine olan yorum tercih edilmelidir. Zira henüz alınan bir karar bakımından, işlem güvenliği vb. herhangi bir menfaatin, pay sahiplerinin menfaatlerinden üstün tutulmasını gerektirecek bir neden bulunmamaktadır.

TTK m. 446/1-a düzenlemesi kapsamında, karara olumsuz oy verme ile muhalefetin tutanağa geçirilmesi koşulları birlikte aranmıştır. Bu nedenle toplantıya katılmakla birlikte oy kullanmamış olan ya da olumlu yahut çekimser oy veren pay sahipleri, TTK m. 446/1-a kapsamında iptal davası açma hakkını yitirmiş olacaktır. Bir pay sahibinin iptal davası açma hakkını yitirmemesi bakımından, toplantıya katılarak karara karşı olumsuz oy vermiş ve muhalefetini tutanağa geçirtmiş olması gerekmektedir. Öğretide, genel kurul toplantı tutanağından olumsuz oy verdiği ismen anlaşılan kimselerin, muhalefet koşulunu da yerine getirmiş sayılacakları görüşü ile karşılaşılmaktadır. Ancak kanımızca, bu görüş olması gereken hukuk bakımından olumlu karşılanabilirse de, TTK m. 446/1-a hükmünün açık lafzı karşısında pozitif hukuk bakımından bu şekilde bir yoruma elverişli değildir. Hâl böyle olunca, mevcut düzenleme ile pay sahiplerinin iptal davası açma hakkını kullanması, gereğinden fazla zorlaştırılmaktadır.

Muhalefetin zamanı hususunda karşılaşılan belirsizlik ise muhalefet koşulunun amacından farklı yorumlanmasına neden olmuştur. Yargıtay'ın mülga 6762 sayılı TTK döneminden bu yana yerleşik olan kararlarında benimsenen “peşinen muhalefet”in geçerli olmayacağı görüşü, kanımızca geçerli bir hukuki dayanağa sahip değildir. Kararlarda sıklıkla “*alınan kararlara muhalif kalma*” koşuluna aykırılıktan söz edilmesine rağmen, kanunda bu içerikte ya da böyle yorumlanmaya elverişli bir kural bulunmamaktadır. Yine bu husustaki içtihatça çoğu kez “*öneriye muhalefet*” olarak nitelendirilen peşinen muhalefetin, kanun koyucunun amacına uygun olduğu da göz önüne alındığında geçerli kabul edilmesi gerekmektedir. Zira TTK m. 446/1-a düzenlemesinde, kararın alınmasından önceki ya da görüşülmesi sırasındaki muhalefetin geçersizliğine neden olabilecek bir lafzın ya da amacın varlığından söz etmek mümkün değildir. Bilakis, kanunun amacının iptal davası açma düşüncesinde olan pay sahibinin karara muhalif kalarak bunu bildirmesi ve diğer pay sahiplerinin iptal davası açılması hususunda uyarılması olduğu anlaşılmaktadır. TTK m. 446/1-a düzenlemesinin lafzı da muhalefetin zamanı hususunda yeterince açık olmasa da peşinen muhalefetin geçerli kabul edilmesine elverişlidir. Açıklanan nedenle, günümüzde öğretilde de hâkim hâle gelen görüş doğrultusunda, peşinen muhalefetin geçersiz olacağı yönündeki uygulamadan vazgeçilmesi gerekmektedir.

Mehaz Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu'nun uygulanmasında da muhalefetin zamanına bir önem atfedilmemesi ve İsviçre Borçlar Kanunu'nda ise iptal davası açabilmek için genel kurula katılma şartının dahi aranmaması karşısında, Türk hukukunda aksi yönde bir uygulamayı gerektirecek bir düzenleme ve neden de mevcut değildir. En temel pay sahipliği haklarından olan iptal davası açma hakkı, bu hakkı düzenleyen hükmün pay sahibi aleyhine yorumlanması suretiyle kısıtlanmamalıdır.

Toplantıya katılan pay sahibinin iptal davası açması bakımından TTK m. 446/1-a kapsamında koşullar belirlenirken temel amaç, “*karara muhalif kalarak bunu bildirmek*” olmalıdır. Bu nedenle mevcut düzenlemede hem farklı uygulamaların önüne geçmek hem de çekimser oy kullanarak yahut oy kullanmayarak karara muhalif kalan kimsenin de iptal davası açmasına imkân tanınması adına bir değişiklik yapılması isabetli olacaktır. Öte yandan olması gereken hukuk bakımından belirtmek gerekir ki, bir pay sahibinin karara

karşı olumsuz oy verdiği de tutanaktan (ismen) anlaşılıyorsa ayrıca muhalefet şartının aranmasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Zira olumsuz oy vermek başlı başına “muhalefet” anlamına gelmektedir. Bu nedenle “olumlu oy vermemiş olmak” ile “muhalefet” koşullarına kanunda alternatifli şekilde yer verilmeli; bu şartlardan birinin mevcudiyeti hâlinde diğeri aranmamalıdır.

TTK m. 446/1-a düzenlemesinde, en temel pay sahipliği haklarından biri olan iptal davası açma hakkı, oldukça sınırlayıcı bir şekilde ve sıkı usuli şartlara bağlanmıştır. Mevcut düzenleme, gereğinden fazla şekilciliğe neden olmasının yanında yanlış anlamalara ve tartışmalara neden olmuştur. Açıklanan nedenle TTK m. 446/1-a hükmünde yer alan “*Toplantıda hazır bulunup da karara olumsuz oy veren ve bu muhalefetini tutanağa geçiren...pay sahipleri...iptal davası açabilir*” şeklindeki ifade yerine, peşinen muhalefetin de geçerli olacağını belirtmek üzere, “*Toplantıda hazır bulunmak kaydıyla, karara olumlu oy vermemiş olan veya muhalefetini bildiren... pay sahipleri...iptal davası açabilir*” şeklinde bir ifadenin kabul edilmesi isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

AKYOL, Şener, **Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı**, 2. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006.

ARSLANLI, Halil, **Anonim Şirketler II-III Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960.

AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 4. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.

BAHTİYAR, Mehmet, **Ortaklıklar Hukuku**, 14. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.

BAHTİYAR, Mehmet, “Anonim Şirketlerde Genel Kurul Toplantı Tutanağı ve Özellikle Kararların Hükümsüzlüğüne Etkileri”, **Prof. Dr. Ersin Çamoğlu’na Saygı Günü Şirketler Hukukunun Güncel Sorunları Sempozyumu**, (Ed. TOPALOĞLU, Mustafa/ÖZER, Işık), Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, (s. 35-65).

- BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI, **Şirketler Hukuku Dersleri**, 8. Basım, Dora Yayınları, Bursa, 2021.
- BÖCKLI, Peter, **Schweizer Aktienrecht**, 4. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich-Basel-Genf, 2009.
- DRESCHER, Ingo, **Beck'sche Kurz-Kommentare, Gesellschaftsrecht**, Herausgegeben von HENSSLER, Martin/STROHN, Lutz, 5. Auflage, C. H. Beck, München, 2021.
- DOMANİÇ, Hayri, **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, TTK Şerhi II, Temel Yayınları, İstanbul, 1988.
- DUBS, Dieter/TRUFFER, Roland, Artikel Kommentar zu OR Art. 698-706b, **Basler Kommentar Obligationenrecht II Art. 530-964 OR** (Hrsg.: HONSELL, Heinrich/VOGT, Nedim Peter/WATTER, Rolf), Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2016.
- ENGLISH, Lutz, **Aktiengesetz Kommentar** (Hrsg.: HÖLTERS, Wolfgang/WEBER, Markus), 4. Auflage, C.H. Beck/Verlag Vahlen, München, 2022.
- EREN Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 26. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- ERİŞ, Gönen, **Anonim Şirketler Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 1995.
- ERİŞ, Gönen, **Ticari İşletme ve Şirketler**, C. II, 3. Basım, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017.
- FORSTMOSER, Peter/MEIER-HAYOZ, Arthur/NOBEL, Peter, **Schweizerisches Aktienrecht**, Stämpfli+Cie AG Verlag, Bern, 1996.
- FREI, Urs Gaudenz, **Nichtige Beschlüsse der Generalversammlung der Aktiengesellschaft**, Keller Verlag, Aarau, 1962.
- GÖKTÜRK, Kürşat, "Anonim Şirket Pay Sahipliği Haklarının Kullanılmasında Muhalefet Şartı", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 8, Sayı: 2, (s. 53-78).
- HANAĞASI, Emel, **Davada Menfaat**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- İMREGÜN, Oğuz, **Anonim Ortaklıklar**, 4. Basım, Yasa Yayınları, İstanbul, 1989.

İMREGÜN, Oğuz, “Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul Kararlarına Karşı Pay Sahiplerinin İptal Davası Açma Hakkı”, **Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan**, Mitos Yayınları, İstanbul, 1995, (s. 127-137).

İMREGÜN, Oğuz, “Anonim Şirketlerde Münferit Pay Sahibinin Umumi Heyet Kararları Aleyhine İptal Davası Açma Hakkı”, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 1961, Cilt: I, Sayı: 2, (s. 149-175).

İÜHF Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, **Yargıtay Hukuk ve Ceza Dairelerinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları 2019** (Ed.: KAYA, Arslan/ZENGİN, İbrahim Çağrı/SORKUN, A. Furkan/YILDIZ, Nurgül/YILDIZ, M. Enes/OĞUZ, Elif), On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.

KENDİGELEN, Abuzer, “İptal Davası Açma Hakkı ve Pay Sahipliği Sıfatının Cüz’i Halefiyet (Payların Devri) Sonucu Değişmesi”, **Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı**, Beta Yayınları, İstanbul, 2001, (s. 307-331).

KENDİGELEN, Abuzer, “İbra Kararının İptali/Oydan Yoksunluk”, **Hukukî Mütalâalar**, C. X, 2008-2009, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2012.

KENDİGELEN, Abuzer, **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, Beta Yayınları, İstanbul, 1994.

KILIÇOĞLU, Ahmet M., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 22. Basım, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018.

KIRCA, İsmail, “Meydana Gelişine (Usûle) İlişkin Hukuka Aykırılıklar Sebebiyle Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptali (TTK m. 446.1.b)”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXXII**, 21 Aralık 2018, (s. 11-31).

KIRCA, İsmail, **Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, 3. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPACI, Abdülkadir, **Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme**, 6. Basım, İstanbul, 2014.

- KOCH, Jens, **Beck'sche Kurz-Kommentare, Aktiengesetz**, Begründet von HÜFFER, Uwe; Bearbeitet von KOCH, Jens, 16. Auflage, C. H. Beck, München, 2022.
- KORKUT, Ömer, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarının Butlanı**, Karahan Yayınları, Adana 2012.
- KUBIS, Dietmar, **Münchener Kommentar zum Aktiengesetz**, Band 3: §§ 118-178 (Hrsg: Wulf, Goette/Habersack, Mathias/Kalss, Susanne), 5. Auflage, C. H. Beck, München, 2022.
- MOROĞLU, Erdoğan, **Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü**, 9. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.
- MOROĞLU, Erdoğan, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, Değerlendirme ve Öneriler**, 8. Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016.
- MOROĞLU, Erdoğan/KENDİGELEN, Abuzer, **İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 10. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2014.
- NOACK, Ulrich, “Der Widerspruch des Aktionärs in der Hauptversammlung”, **Die Aktiengesellschaft**, 1989, (s. 78-87).
- NOMER, Halûk N., **Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar**, Beta Yayınları, İstanbul, 2008.
- OKÇUOĞLU, Yavuz N., “Anonim ve Kooperatif Şirket Genel Kurul Kararlarının İptali İçin Gerekli Olan Muhalefet ve Muhalefetin Tutanağa Geçirilmesi (TTK m. 381/1 ve Koop K. m. 53/1)”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II**, 11-12 Ocak 1985, Ankara, 1985, (s. 269-282).
- POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin, **Ortaklıklar Hukuku I**, 15. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- PRIESTER, Hans-Joachim, “Aufgaben und Funktionen des Notars in der Hauptversammlung”, **DNotZ**, 2001, (s. 661-671).
- PULAŞLI, Hasan, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 7. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- PULAŞLI, Hasan, **Şirketler Hukuku Şerhi**, 4. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.

REIMER, Hans Michael, **Anfechtungs- und Nichtigkeitsklage im schweizerischen Gesellschaftsrecht**, Stämpfli Verlag, Bern, 1998.

SCHÄFER, Carsten, **Münchener Kommentar zum Aktiengesetz**, Band 4: §§ 179-277, Herausgeber: GOETTE, Wulf/HABERSACK, Mathias/ KALSS, Susanne, 5. Auflage, C. H. Beck, München, 2021.

SCHOTT, Bertrand G., **Aktienrechtliche Anfechtbarkeit und Nichtigkeit von Generalversammlungsbeschlüssen wegen Verfahrensmängeln**, Dike Verlag, Zürich/St. Gallen, 2009.

ŞENER, Oruç Hami, **Yeni TTK Döneminde Anonim ve Limited Ortaklıklara İlişkin Verilen Yargıtay Emsal Kararlarının Değerlendirilmesi**, 2. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.

ŞENER, Oruç Hami, **Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku**, 4. Basım, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.

TANNER, Brigitte, **Zürcher Kommentar, Die Aktiengesellschaft, Generalversammlung und Verwaltungsrat. Mängel in der Organisation**, Art. 698-726 und 731b OR, Hrsg.: Handschin, Lukas, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2003.

TEKİL, Fahiman, **Anonim Şirketler Hukuku**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 1998.

TEKİNALP, Ünal, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, 5. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.

TEKİNALP, Ünal, “Olumlu veya Çekimsiz Oy Kullanan Pay Sahibi İptal Davası Açabilir mi?”, **İktisat ve Maliye**, Yıl: 1982, Cilt: 29, Sayı: 7, (s. 278-280).

TEOMAN, Ömer, “Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu”, **Tüm Makalelerim (1971-2001)**, Cilt: I-II, 2. Basım, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2012, (s. 365-375).

ÜÇİŞİK, Güzin/ÇELİK, Aydın, **Anonim Ortaklıklar Hukuku**, Cilt: 1, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

YANLI, Veliye, “Muhalefetin Tutanağa Geçirilmesi ve Bu İşlemin Zamanı Sorunu -Genel Kurul Kararının İptali Davası Bağlamında-”, **Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2021, Cilt: XXXVII, Sayı: 2, (s. 5-36).

YİĞİT, İlhan, “Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü”, **Yürürlüğünün 5. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu** (Tebliğler ve Tartışmalar) 20 Ekim 2017, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, (s. 27-49).

YILDIRIM, Ali Haydar, “Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararları Aleyhine Toplantıda Hazır Bulunan Pay Sahibinin İptal Davası Açmasının Şartları ve Özellikle Muhalefet Şerhi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2016, Cilt: 7, Sayı: 2, (s. 383-430).

YILMAZ, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, 10. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

VATTER, Stefan, **beck-online.GROSSKOMMENTAR zum Aktienrecht**, GesamtHrsg: HENSSLER, Martin; Herausgegeben von SPINDLER, Gerald/STILZ, Eberhard, C. H. Beck Verlag, München, 2022.

ZÖLLNER Wolfgang, **Kölner Kommentar zum Aktiengesetz**, Band 2, 4. Lieferung, §§ 241-290, Carl Heymanns Verlag KG, Köln-Berlin-Bonn-München, 1976.